

Whakawhaititanga.

- Whakaingoatanga.
- Matua Korero.
- Ingoa Poto.
- Te wa e mana ai te Ture.
- Ko nga Maori e noho tatari ana i roto i nga Whareherehere kia whakawakia, ka whakaarohia e purutia tikatia aua.
- Kua tetahi Kooti e tuku, &c., i aua Maori.
- Ka whai mana te Kawana ki te whaka-rereke i nga Wharoherehere me nga kai tiaki.
- Ka whai mana te Kawana te ki kia puta nga herehere, e whakarite koki i etahi tikanga.
- Ki te mea ka takahia nga tikanga, karere nga herehere ka taea ano te hopu.

HE TURE hei whakarite mo to pupuri roa ake ana mo tetahi takiwa poto i etahi Maori e noho ana inaianei i roto i nga whare-herehere a te Kuini.

Notemea e ki ana te "Ture Whakawa i nga Whenua Raupatu, me nga Herehere Maori 1879," na, i raro i nga tikanga o tetahi Ture a te Runanga Nui, ko te "Ture Whakanohonoho Kainga i Niu Tireni 1863," me nga Ture whakatikatika i reira, i tangohia etahi whenua a nga tangata Maori o te Tai-hauauro o Te Aotearoa, ko etahi o aua whenua kua hokona, kua tukua atu, ko etahi wahi kei te mau tonu ki te Karauna; a kua kiia mo te taha ki etahi o aua Maori, tera ano etahi whakaetanga a te taha Kawanatanga o te Koroni mo aua whenua i tangohia ra, na, ko aua whakaetanga kaore i whakaritea; a, tetahi ano, ko aua Maori i mua atu, a i taua takiwa ano e noho amuamu ana, kua whakarururu hoki etahi o aua Maori i te rangimarire o te katoa, me etahi atu hara ano kua mahia e ratou; na, i kiia tera e mutu taua amuamu, mehemca e kimi whiriwhiria ana a roto o aua whakaetanga, me aua rarururu kua kiia ake nei, no reira i meatia e tika ana kia whakaturia tetahi Komihana hei pera: Na, i kiia ano e taua Ture he tokomaha nga tangata Maori kua whakataua kia whakawakia ki roto ki te Kooti Hupirimi i Poneke me etahi atu wahi, mo aua hara, a kei roto aua Maori nei i te whare-herehere e noho ana; na, i whai-tikanga, mo te rangimarire, me te ora o te Koroni kia whakatarewatia te huarahi o te Ture, a ko te Whakawakanga o aua Maori, kia whakawakia i raro i tetahi Ture hanga ake ano:

A, no te mea i runga i aua matua-korero whai-ture-tia ana ma te Kawana i roto i te Kaunihera, i runga i tetahi Komihana, i raro i te hiiri o te Koroni, e whakatu etahi tangata Komihana, hei kimi whiriwhiri i nga whakaetanga katoa, me nga whakaritenga i whakaotia, e kiia ana ranei i whakaotia, a te taha Kawanatanga o te Koroni ki tetahi tangata, ki etahi tangata ranei e pa ana ki aua mea kua korerotia i mua ake nei, ko etahi ranei o aua mea e pa ana ki nga whenua e takoto ana ki waenganui o Paraninihi me te awa o Waitotara i te Taihauauro o Te Aotearoa; na, i runga i taua Ture i whai-turetia ano, i runga i te whakaaro kia mau tonu te rangimarire ki te Koroni, ma te Kawana i roto i te Kaunihera e whakarite te ra hei whakawakanga mo aua Maori, engari hoki kia kaua taua ra whakawakanga e whakaritea mo muri atu i te korenga o tenei Ture: a, tetahi ano kia whai-mana tonu taua Ture tae noa ki nga ra e ono-tekau i muri iho i te tuwheratanga o tera Paremete, kaua kia roa atu: A no te mea i runga i taua Ture i whakaturia ano tetahi Komihana i te rua-tekau o nga ra o Hanuere kua pahure nei, hei kimi whiriwhiri i aua rarururu, a kua oti i taua Komihana inaianei tetahi whiriwhiringa o aua mea i tukua atu ra ki a raua: Ko aua Maori inaianei kei roto i nga whare-herehere a te Kuini i Tanitini, me Hokitika, na, e tu ana inaianei to ratou whakawakanga mo te rua-tekau-ma-ono o nga ra o tenei Hurae, a hei te rua-tekau-ma-waru o tenei marama ano mutu ai te mana o taua Ture:

Notemea e whakaarohia ana, kaore he tikanga kia whakawakia aua Maori mo te whakatau i tetahi whiu kia ratou: notemea hoki tera ano etahi atu tangata Maori e noho ana inaianei i roto i aua whare-herehere a te Kuini, i whakawakia, i hereheretia mo etahi hara, a e puritia ana inaianei i roto i aua whare-herehere i te mea kaore i ahei ki te whakarite tuara hei whakapono e kore ano ratou e tutu:

Na notemea tera e raruraru te rangimarire o te Koroni, a tae atu ki te tututanga mehemea ka tukua aua Maori ki waho kia hoki ki te takiwa ki te Tai-hauauru i te mea hoki e taria ana etahi tikanga tera pea e tika kia hapainga i runga i te whakahau a aua Komihana, i runga hoki i te whakaaro kia whakataua te ngakau amuamu e mau nei i roto i taua takiwa:

No reira ka Meingatia hei ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui nei i roto i te Paremete i raro i tona mana enei tikanga e whai ake nei:—

- Te Ingoa poto o tenei Ture ko "Te Ture mo nga Herehere Maori, 1880.
- Me mana tonu tenei Ture tae atu ki te mutunga o tera tunga Paremete, me kaua e roa atu.
- Ko nga Maori katoa kua hereheretia a e noho tatari ana kia whakawakia penei kua kiia ake nei, me era atu Maori katoa hoki e puritia herehere nei i runga i te kore tuara mo te noho pai, ka whakaarohia i konei i hopukia tikatia i runga i te ture, e tika ana i runga i te ture kia hereheretia, a e tika ana hoki i runga i te ture kia puritia i roto i te whareherehere.
- Kaua tetahi Kooti, tetahi Kai-whakawa, tetahi Kai-wha-kawa Awhina tetahi atu tangata ranei e utu e whakaputa ranei ki waho i aua Maori, engari ma te Ota anake a te Kawana i roto i te Kaunihera ahakoa rereke ta te Ture i mea ai.
- Ma te Kawana i raro i te warati a tona ringa, i ia wa i ia wa, ina Mtea e tika ana kia peratia, mana e whakarereke i nga kai-tiaki o aua herehere me nga wahi e hereheretia ana ratou, etahi ranei o ratou.
Na ko aua tu tangata me tau i runga i te ture ko era nga kai-tiaki me nga kai-pupuri o aua Maori, na ko nga wahi e hereheretia ana aua Maori ko era nga wahi i runga i te ture hei noho hereheretanga, hei pupuritanga mo ratou.
E tonoa ana i konei nga kai-tiaki whare-herehere katoa, nga pirihihana me nga Apiha o te Ture kia awhina kia rongu ki nga tikanga kua kiia ake nei.
- Ma te Kawana i ia wa i ia wa i raro i te warati a tona ringa, e ki kia puta katoa, etahi ranei o aua Maori ki waho o te whareherehere, a mana e whakatakoto i runga i tera huarahi nga tikanga me nga ritenga e whakaarohia ana e ia.
- Ki te rere tetahi Maori i roto i te whareherehere, a mehemea i whakaputaina ranei ia i runga i te tekiana i runga ake nei, ka tahuri ia ki te takahi i tetahi o nga tikanga i whakaritea i te whakaputanga i a ia ki waho, tera ano ia e taea te hopu tonu ano i runga i tetahi warati e tukua ana e te Minita mo te taha Maori, a tetahi atu Minita ranei o te Karauna, ka whakahokia ano ia ki te wahi i noho herehere ai ia, a ko te whakahaere mona ka penei ano me kaore ia i rere, kaore ranei i whakaputaina i runga i te tikanga kua whakahuatia iho nei.

HE TURE hei whakamana i te pupuri i nga Herehere Maori mo tetahi takiwa poto.

No reira ka meingatia hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i runga i tona mana, enei e whai ake nei:—

- Te ingoa poto o tenei Ture ko te "Ture pupuri i nga Herehere Maori 1880."
- Katoa nga Maori i hereheretia i te 19 o nga ra o Hurae nei me muri mai hoki, i waenganui i Parininihi me te awa o Waitotara o te tai Hauauru o te Aotearoa e hereheretia ana ranei a muri ake nei i te wa e tu ana tenei Ture i reira ano i tetahi wahi ke atu ranei o te tai Hauauru, ano aua Maori i puritia a me pupuri hoki i raro i nga tikanga o te "Ture Herehere Maori 1880," tino pena ano mehemea aua Maori i uru ki nga whakaritenga o taua Ture. E ngari hoki ko te puritanga e whakamana a ana e tenei Ture me kaua e neke atu i te ra whakamutunga o tenei Oketopa e tu mai nei i te tau 1880.
- Ko te kupu "Maori" i roto i tenei Ture ko ia tangata o te iwi Maori me nga hawhe-kaihe o taua iwi. Kooti Whenua Maori.

Whakawhaititanga.

Whakaingoatanga.

Kupu Timatanga.

- Ingoa Poto.

- Timatanga o te Ture.
- Whakamaramatanga,

Te Whakatunga me Te Whakariteritenga Nga Tikanga O Te Kooti.

- Whakaturanga me te ingoa o te Kooti.
- Nga Kai-whakarite Whakawa me nga Ateha.
- Ma te Kawana e whakatu nga Kaiwhakarite Whakawa etc. te roa e mau ai te mana o te mahi.
- Nga utu tau.
- Moni oranga i nga haereerenga.
- Ka rite te mana o te Kai-whakarite Whakawa kotahi ki te mana o te Kooti.
- Hiiri.
- Te mana o nga Ateha.
- Me whai Pukapuka te Kooti hei tuhinga i nga whakaotinga whakawa.
- Ma Te Kawana i roto i tona Runanga e hanga nga Ture e whakarere ke ranei.
- Te whakahaerenga o te mahi o te Kooti.
- Nga mana o te Kooti.

Ko Te Mana me Te Whakahaere a Te Kooti.

- Ka ahei nga Maori ki te tuku tono ki te Kooti.
- Nga whakaaturanga o roto o aua tono.
- Nga nohoanga o te Kooti.
- Me tuku nga taura o nga Panui ki te Komihana o nga Whenua o te Kuini.
- Me panui te taenga ake o te tono.
- Te Panuitanga o te wahi me te ra e tu ai te Kooti.
- Nga whakamaramatanga i te tuatahi.
- Me whakawa nga Take.
- Ma te Kooti e whakatau i tana i whakaaro ai.
- Me tuhi nga ingoa o nga tangata ki te Pukapuka o te Kooti.
- Ka whakaputaina tonu te Tiwhikete mehemea kua oti te ruri etc.
- Mehemea kahore he mapi me ruri.
- Ka oti te mapi ka whakaputaina he panui.
- Nga whakahe ki te mapi.
- Ma te Kooti e whakariterite nga rohe.
- Ko te mapi tuturu ka waiho ki te Kooti.
- Ka kii ko te ahua tera o te whenua i whakataua.
- Me whakaputa te Tiwhikete.
- Ka ahei te wawahi nga whenua.
- Te ra hei tuhi ki roto ki te Tiwhikete, me te ra e whai mana ai. Te whakamohiotanga ki te tika. Ko te rua o nga Tiwhikete.
- Nga here &c. Me-tuhi nga kupu here ki tua o te Tiwhikete.
- Te kimi i nga tau o te tamaiti:
- Ka whai mana te Kawana ki te arai i te mahi a te Kooti me panui ka taea te whakawa taua panui

Nga Ruri.

- Te tangata mana te ruri.
- Ka whai mana te Kawana ki te whakahau ruri me utu taua ruri ki te kore e utua ka ahei kia hokona te Whenua &c.
- Ko nga Pukapuka hoko ma te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa e tuhi.
- Mehemea e whakataua ana te Tiwhikete ki nga tangata ehara nei i nga tangata na ratou i utu te ruri e tika ana kia utua te ruri e nga tangata i a ratou te Whenua.

Wawahanga Whenua Tuturu.

- Te whakahaere o nga tono kia wehewe-hea te Whenua.
- Ka whai mana te Kooti ki te whakatuturu wahi. Nga mea hei tuhi ki roto ki te Tiwhikete. Te whakahaere o te Tiwhikete.

Takanga Ki Nga Whenua Tuturu O Te Tangata Mate.

- Me kimi nga riiwhi o nga tangata mate.
- Ma te Kooti e whakaputa te Tiwhikete ki nga tangata Maori e tika ana. Nga mea hei tuhi ki roto ki te Tiwhikete. Te whakahaere o te Tiwhikete.

Nga Tono Whakawa Tuarua.

- Ka ahei te Maori e mahara ana e mate ana, ki te tono whakawa tuarua. Te huarahi mo te tono, ma te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa e whakaae e whakakore ranei. Whakawa tuarua, kia rua nga Kai-wha-karite Whakawa, me whakatau i ta te Kooti i kite ai he tika. Ko te whakataunga te tino whakaotinga.
- Ma te Kooti e whakaaro ki te ra e tuhia ki roto ki te whakataunga, Tiwhikete ranei.

Nga Utu.

- Nga utu ka tika kia whakataua.
- Te utunga ka tonoa.
- Ka taea te whakatau kia utua kia utu ranei te Kawanatanga.
- Ka whai mana te Kai-tiaki moni o te koroni ki te tono ki te utu ranei.
- Te tauira o te whakataunga te mohiotanga.
- Ka ahei kia whakakorea te whakataunga.
- Ka whai mana te Kooti ki te ki, me whakatakoto he punga.

He Whakaritenga Noatanga Atu.

- Ka whai mana te Kooti ki te whakamana i nga whakariteritenga.
- Ka ahei te Kooti ki te whakatau, ki te whakaroa i te taima.
- E ahei ano te tango mai nga korero whakaatu o mua i te aroaro o te Kooti hei korero ano.
- Nga he me whakatikatika. Te whaka-tikatikanga he i runga i etahi tikanga, ka ahei kia whakatikaia ahakoa kahore i tonoa.
- Ka whai mana te Kawana ki te wha-katu kai-whakamaori ki te whakakore hoki.
- Ka whai mana te Kawana, te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa ranei ki te whakatarewa ki te whakakore me te Kai-whakarite Whakawa ki te whakatarewa i te mana o te kaiwhakamaori.
- Te whiu mo te mahi mana kore.
- Ki te whakaae te Kooti ka tu te kaiwhakahaere Roia ranei.
- Ka whai mana te Kai-whakarite Wha-kawa te tutaki i nga paparakauta i te wa e tu ana te Kooti. Te whiu mo te takahi i taua tono.

Nga Take Mo Te Kooti Hupirimi.

- Ka ahei te tuku i etahi take ki te Kooti e te Kooti Hupirimi.
- Ma te Kooti e whakaoti ana take.
- Ka taea te whakahoki atu ano aua take kia mahia houtia.

- Ka whai mana nga tikanga o te Ture hei whakarongo hei whakaoti i etahi mea.
- Ko te kupu whakatau kia tuturu.
- Whakakore i tetahi Ture.

He Ture hei whakatikatika hei whakatopu hoki i nga Ture e tau ana ki runga ki te Kooti Whakawa Whenua Maori.

NA KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Niu Tireni i tona huihuinga nei i roto i te Paremete, i runga hoki i te Mana o taua Runanga, nga ritenga nana:—

Kupu Timatanga.

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ka kii ko "Te Ture Kooti Whenua Maori, 1880."
- Ko tenei Ture me timata i te tahi o nga ra o Oketopa, kotahi mano e waru rau e waru te kau.
- I te whakamaoritanga o nga ritenga me nga tikanga o tenei Ture koia ano enei ki raro iho nei nga tikanga o nga kupu ka tuhia nei, ki te mea ia kaore i apititia ki aua kupu etahi atu kupu e matauria ai he tikanga ke aua tikanga ara:
 - "Maori," tona tikanga he Maori o Niu Tireni, hui katoa atu ki nga hawhe-kaihe me o ratou uri mehemea he Maori nga matua.
 - "Whenua Maori," mo nga Whenua o nga Maori i roto i te koroni e mau ana ki a ratou i runga i a ratou tikanga me a ratou ritenga Maori ake ano.
 - "Kooti," tona tikanga ko te Kooti Whakawa Whenua Maori ka whakaturia i raro i tenei Ture.
 - "Kai Whakawa Tumuaki" me "Kai-Whakarite Whakawa," te tikanga o enei kupu ko te tino Kai-Whakawa o te Kooti me tetahi Kai-Whakawa noa atu o raro iho.

Te Whakatunga Me Te Whakariteritenga Nga Tikanga O Te Kooti.

- Ka whakaturia ki roto ki te Koroni o Niu Tireni tetahi Kooti, tona ingoa ko te Kooti Whenua Maori, tana mahi he kimi he whakatuturu i nga take ki nga Whenua Maori me era atu mahi ka whakaaturia i muri iho nei.
- Ko nga Kai-Whakahaere o taua Kooti kotahi te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa apiti atu ki era Kai-whakarite Whakawa me era Ateha e whakaritea ai e te Kawana.
- Ka whai mana te Kawana i ia wa i ia wa ki te whakatu i te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa, i nga Kai-whakarite Whakawa, i nga Ateha, i nga Kai-whakamaori, i nga Kai-tuhituhi i era atu Ateha e tika ana hei whakahaere i te mahi a te Kooti i roto i te Koroni.
 - Ko nga tangata katoa e whakaturia ana i runga i tenei Ture ka whai mana mo te wa e paingia ai e te Kawana,
- Ka utua ki nga tangata e whakaturia ana i runga i te mana o tenei Ture nga utu e whakaaetia i ia wa i ia wa e Te Runanga Nui.
- Ka utua hoki i raro i nga moni e whakaaetia ana nga moni utu haere e whakaritea ai e te Kawana.
- Ka whai mana ia Kai-whakarite Whakawa e noho kotahi ana penei me te mana e hoatu ana ki te Kooti e tenei Ture.
- Ka whai Hiiri te Kooti tetahi ki ia Kai-whakarite Whakawa ki ia Kai-whakarite Whakawa takoto ai hei hiiri i nga pukapuka katoa e tika ana kia hiiritia.
- Me noho kia kotahi kia rua ranei nga Ateha i roto i nga nohoanga katoa o te Kooti hei hoa whakahaere i nga mahi, a me whakaae ra ano aua Ateha, tetahi ranei o raua ki te kupu whakatau katahi ka whai mana te mahi a te Kooti.
- Ka tuhia e te Kooti te whakaotinga o ia mea e whakawakia ana ki roto ki tetahi pukapuka a te Kooti.
- Ka whai mana nga Kai Whakawa i runga i te whakaae a te Kawana i roto i tona Runanga i ia wa, i ia wa ki te whakatakoto Ture hei whakahaere i nga tikanga o nga nohoanga o te Kooti mo te whai mana hoki ki runga ki nga tangata katoa e mahi ana i runga i te mena o tenei Ture mo te whakarite hoki i nga utu e tika ana kia utua, te wa me te huarahi e utua ai me te whakamarotanga me ka kore e utua a ka whai mana ki te whakakore i aua Ture ki te hanga i etahi hei riiwhi mo era.
- Ma te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa e whakarite te whakahaeretanga i nga mahi katoa ma te Kooti.
- Ka rite tonu te mana o te Kooti a nga wa e noho ai, ki te mana o te Hupirimi Kooti o tetahi ranei o ona

Kai-whakarite Whakawa i runga i te whakaputa tamana ki nga kai-whaaki korero, ki te tono pukapuka ki te whiu i nga tangata i tamanatia a kahore i tae ki te Kooti kahore ranei i whakaae ki te whakapuaki i nga korero i tonoa ai ratou, ki te whakaatu pukapuka ranei, ka pena ano hoki te mana ki te whakahaere pai, ki te whiu hoki i nga tangata tutu.

Ko Te Mana Me Te Whakahaere a Te Kooti.

- Mehemea ka ki etahi Maori tokotoru, maha atu ranei na ratou tetahi whenua Maori, ka ahei ia ki te tono ki te Kooti kia whakawakia te Take ki taua whenua i runga i nga ture e whai tikanga ana mo te pera.
- Me whakaatu enei mea ki roto ki taua tono:—
 - ☛ Te ingoa o te whenua tetahi whakaaturanga ranei e mohiotia ai te whenua.
 - ☛ Te ingoa o te iwi, nga ingoa ranei o nga tangata e whakaaetia ana e te kai-tono, e whai tikanga ana ki te whenua.
 - ☛ He kupu hei whakaatu kua ata tohutohungia nga rohe ki runga ki te whenua i runga i te whakatu pou i tetahi atu tohu ranei.
 - ☛ Mehemea kua oti tetahi mapi, me whakaatu, kua hoatu ki te Kooti.
- Ka noho te Kooti i nga wa i nga wahi e whakaritea ai e panuitia ai e te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa. Kei te Kai-whakarite Whakawa e whakahaere ana i te nohoanga o te Kooti te whakaaro ki te nuku mo nga wa ki nga kainga hoki e pai ai ia.
- Ka tukua nga taurira o nga panuitanga o nga nohoanga o te Kooti ki te whakawa Take, me te rarangi ingoa o nga whenua ka whakawakia ki te Komihana o nga whenua o te Kuini o te Takiwa e takoto ai aua whenua i roto i tetahi wa tika i mua atu o te nohoanga o te Kooti.
- I muri iho o te taenga atu o tetahi tono pera me tera kua whakaaturia i runga ake nei, ka panuitia e te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa taua tono i runga i tona whakaaro i tino mahara ai ka kitea nuitia taua panui.
- Ka whakaaturia hoki i roto i taua panui i tetahi atu panui ranei ka whakaputaina i muri iho, i te ra me te wahi e noho ai te Kooti ki te whakarongo i taua tono.
- Ka noho te Kooti, ko te mea tuatahi hei whakamarama ki te Kooti, mehemea kua ata tohutohungia nga rohe o te whenua penei me te kupu i roto i te tono, a mehemea kua hoatu he mapi ki te Kooti me whakaatu mehemea e tika ana taua mapi kua ata rurutia te whenua i runga i nga Ture mo te ruri.
- Ka marama enei mea kua whakaaturia i roto i te rarangi i runga ake nei ki te Kooti, katahi ka timata ki te kimi i runga i nga korero e maharatia kia korerotia ki tona aroaro i te Take o te kai-tono me nga Maori katoa e ki ana e whai Take ana ratou ki taua whenua ahakoa tae atu ratou ki te aroaro o te Kooti kahore ranei.
- I runga i taua kimihanga ka whai mana te Kooti ki te whakatau i te tika o te Take o te kai-tono o etahi atu Maori ranei ki taua whenua ki tetahi wahi ranei o taua whenua ki te whakakore ranei i te whakawa ki te whakatau ranei i tana i pai ai, ko taua kimihanga me whakahaere i runga i nga tikanga Maori.
- Ka marama te Kooti ki te tika o te Take o te kai-tono o etahi atu Maori ranei ki te whenua ki tetahi wahi ranei o te whenua ka whakataua kia tuhia nga ingoa o nga tangata e tika ana ki te Pukapuka o te Kooti i runga i nga tikanga ka whakaaturia a muri ake nei mo te tokomaha o nga tangata a ka whakataua ano hoki kia whakaputaina he Tiwhikete.
- Mehemea kua oti te ruri, i mua o te whakawakanga kua tae ki te Kooti te mapi tika mo te Karauna Kaarati ka whakaputaina tonutia te tino Tiwhikete.
- Mehemea kahore ano i tae taua tu mapi ki te Kooti a mehemea kahore ano i rurutia ka whakahaua e te Kooti kia rurutia kia hoatu ki te Kooti te mapi tika mo te Karauna Kaarati a ka whakaputaina he Tiwhikete tarewa.
- Kia ata oti nga mahi e tohutohungia ana i roto i te rarangi 27, me panui e te Kooti kia rongohia ai nga tangata katoa e whai tikanga ana ki taua mea kia mohio ai ratou tera te mapi hei tirohanga ma ratou mo tetahi wa i tetahi wahi ka whakaaturia i roto i taua panui.
- Mehemea ka hiahia tetahi tangata ki te whakahe ki nga rohe kua tohutohungia i runga i te mapi me whakaatu e ia ki te Kooti tana whakahe me te take i whakahe ai.
- Ka tae taua whakahe ki te Kooti katahi ka ata whakariteritea e te Kooti nga rohe i runga i te tikanga o nga take o nga tangata e whai tikanga ana ko taua whakariteritenga me haere i runga tonu i te mana o te Kooti.
- Mehemea kahore i tae he whakahe i roto i tetahi wa i whakaritea e te Kooti mehemea ranei i whakahe a kihai i whai tikanga taua whakahe ka tuhia e tetahi o nga Kai-whakarite Whakawa tona ingoa ki runga ki te mapi e ata whakatuturutia ana e te Kooti ka waiho tonu ki roto ki te Kooti.
- Ko te whenua e whakaaturia ana ki taua mapi ka kiia ko te whenua ano tena e whakataua i te

whakawakanga o te tuatahi a mehemea kua whakatikatikaia nga rohe me tuhi ano te whakatikatikanga ki nga pukapuka o te Kooti.

- Mehemea ka hapa te wa i whakaritea e te Kooti mo te whakawa tuarua i runga i nga tikanga o te tekihana *wha tehou ma whitu* o tenei Ture, a kaore he tono i tae atu kia tuaruatia te whakawa, mehemea ranei i tae he tono ki te Kooti a kahore i whakaaetia, hei reira ka whakaputaina te tino Tiwhikete i runga i te whakataunga a te Kooti i te whakawakanga o te tuatahi.
- Ka whai mana te Kooti ki te wehewehe i te whenua, kia kotahi wehenga kia maha atu ranei i runga i to te Kooti huarahi i kitea ai he tika, a ka tuhia wehea ketia ki roto ki te Pukapuka o te Kooti nga ingoa o nga tangata o ia wehenga, ka whakaputa ai i nga Tiwhikete.
- Ko te ra e tuhia ki roto ki nga Tiwhikete e whakaputaina ana i runga i te mana o tenei Ture ko te ra i puta ai te kupu whakatau a te Kooti a ka kiia kia timata te whaimananga o ana Tiwhikete i taua ra.
Kia rua tahi nga tino Tiwhikete mo ia whenua, me whakamana ki te ingoa o tetahi o nga Kai-whakarite Whakawa me te ingoa o te Ateha e noho tahi ana hei hoa mo taua kai whakawa me te Hiiri o te Kooti.
Ko tetahi o ana Tiwhikete ka hoatu ki nga Maori no ratou nga ingoa i roto, ki ta ratou tangata ranei e whakarite ai, ko tetahi o aua Tiwhikete ka tukua ki te Kawana.
- Me kimi te Kooti i ia whakawakanga mehemea e tika ana kia hoatu tetahi here ki runga ki te whenua ki tetahi wahi ranei mehemea ranei e tika ana kia whakaritea tetahi tikanga mo te whaimananga o nga tangata no ratou te whenua a me whakaputa te Tiwhikete i runga i aua tikanga.
Ko aua tu kupu here whakarite tikanga me tuhituhi ki tua o te Tiwhikete i mua o te whakaputanga.
- Mehemea ka kitea e te Kooti e whai take ana tetahi tangata kaore ano ona tau i tae ki te rua te kau ma tahi, ki tetahi whenua, me uiui marire e te Kooti kia mohiotia nga tau o taua tamaiti ka tuhi ai ki roto ki te Tiwhikete, na ma te Kooti e ata whakaatu i nga tau e toe ana ka tae ai taua tamaiti ki te rua te kau ma tahi.
- Ka whai mana te Kawana i mua atu o te timatanga o tetahi whakawa i te wa ranei e whakawa ana ki te tuku i tetahi kupu tuhituhi tetahi waea ranei ki te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa ki te Kai-whakarite Whakawa ranei e noho ana i roto i te Kooti kia araia taua whakawa, heoi ka tae atu taua kupu ka mutu tonu te mana o te Kooti mo taua whakawa.
Ka whai mana ano te Kawana ki te tuhi atu i tetahi kupu hei whakanoa i taua kupu tuatahi a i runga i te whakanoa ka timata ano te mana o te Kooti.

Nga Ruri

- Ko nga ruri mo te Kooti ma nga Apiha o te Tari Ruri o te Koroni ranei e mahi ma nga kai-ruri ranei e raihanatia peratia ana kei te Tumuaki o nga ruri te whakaaro, kahore e tirohia e waiho ranei hei take mahinga ma te Kooti tetahi ruri mehemea kahore he kupu tuturu a te Tumuaki o nga Ruri a tetahi kai-ruri ranei kua whakamana e ia hei whakaatu he ruri tika taua ruri.
- Ka whai mana te Kawana i runga i te tono a nga Maori e ki ana e whai take ana ratou ki tetahi piihi whenua Ki te whakahau kia ruri-tia kia hanga nga mapi a ka whai mana ia ki te uta i aua ruri i roto i nga moni e whakaaetia e te Runanga Nui mo taua mahi.
Ki te pai te Kawana me utu ano taua moni e nga Maori no ratou te whenua kua ruritua, mehemea kaore e whakaaetia hei reira ma te Kooti e whakarite. I nga peratanga katoa mehemea ko taua tono he mea tuku na nga Maori iti iho i te tokorua, ko te utu mo te ruritanga ma aua Maori e whakarite.
Mehemea ekore e utua i runga i te tononga atu me ki te Kooti i runga i te tono a te Kawana kia hokona i runga te whakahau a te Kooti tetahi wahi o taua whenua i ruritua ra, a ko nga moni ka kiia hei utu i te whakawakanga me era atu mea e tika ana kia utua i runga i taua whenua i tetahi atu whenua ranei o taua tangata me ki ranei me tuku atu taua whenua ki a te Kuini kia ea ai aua moni.
- Ko nga Pukapuka tuku o aua whenua ma te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa e tuhi a ka tino whai mana hei pukapuka tuku.
- Mehemea ka utua e tetahi tangata e ki ana, e whai take ana ia ki tetahi whenua, te ruritanga o taua whenua, a i runga i te whakawakanga ka kitea na etahi tangata taua whenua katoa, tetahi wahi ranei o taua whenua, ka whai mana te Kooti mehemea ka whakataua kia whakaputaina te Tiwhikete ki etahi tangata, ehara i te kai-tono kia whakatau hoki kia utua katoatia te ruritanga tetahi wahi ranei ki te kai-tono e nga tangata e whakatikaia ana e te Kooti i roto i tetahi wa e whakaritea ana e te Kooti, kahore e whakaputaina tetahi Tiwhikete engari kia utua ra ano te utu i whakaritea ai.

Wawahanga Whenua Tuturu.

- Mehemea ka tono tetahi tangata e mau ana tona ingoa i roto i tetahi Tiwhikete i whakaputaina i runga i te mana o tenei Ture, o tetahi atu Ture ranei ki te Kooti kia wahia taua whenua, tetahi wahi ranei kia mau ai tona ki a ia ake ka mahia e te Kooti i runga i nga tikanga o tenei Ture, me nga tikanga o te Kooti e mahi ai i nga tono kia whakawakia tetahi take whenua.
- Ka whai mana te Kooti, ki te pai ia ki te whakatau ki te kai-tono i tetahi wahi tuturu o te whenua, ka whai mana hoki ki te whakatuturu i taua wahi ki a ia, ki te whakaputa hoki i tetahi Tiwhikete mo taua whenua.
Me tuhituhi marama ki roto ki te Pukapuka whakatau a te Kooti nga rohe o te whenua e whakataua ana.
Ko taua Tiwhikete ka whakataua peratia, mo nga whenua e tuhia ana ki roto, ka rite tonu tona mana pera ano me nga Tiwhikete i whakaputaina i mua.

Tikanga Ki Nga Whenua Tuturu O Te Tangata Mate.

- Mehemea e whai whenua tuturu ana tetahi tangata, ahakoa no runga i tehea Ture ranei i whai mana ai ia a ka mate ia a kahore i tukua e ia tona whenua ki tetahi tangata kahore hoki i waiho e ia tetahi Pukapuka Ohaaki ka whai mana te Kooti i runga i te tono a te tangata e ki ana ko ia hei kai-riiwhi mo tera kua mate ki te kimi ko wai ranei te riiwhi tika i runga i nga tikanga Maori.
- Ka kitea e te Kooti te riiwhi i tika ki tona whakaaro, katahi ka whakaputaina tana Pukapuka whakatau.
Me whakaatu ki roto ki taua Pukapuka te ra i mate ai te tangata Maori nana te whenua, te ahua o te whenua, me te kainga e noho ai te tangata e tono ana kia whakataua te whenua ki a ia.
Ko taua Tiwhikete ka whakataua peratia, me nga whenua e tuhia ana ki roto, ka rite tonu tona mana pera ano me te Tiwhikete i whakaputaina i te tuatahi.

Nga Tono Whakawa Tuarua.

- Mehemea e whakaaro ana tetahi Maori he mate i pa ki a ia i runga i tetahi whakataunga a te Kooti ka whai mana ia ka whai mana ranei te Kawana ki te tono kia tuaruatia te whakawakanga engari me tuku atu taua tono i roto i nga marama e toru i muri iho o taua whakataunga a te Kooti.
Ko taua tono me tuku atu ki te Kooti me tuhituhi rawa i runga i nga ture whakahaere e whai mana ana.
E kore e ahei te timata ano te whakawa i te mea kaore ano i oti rawa te whakahaere i runga i te tono tuatahi.
Ma te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa e whiriwhiri taua tono mana e ki kia tu ano he whakawa tuarua a tetahi wa ki te wahi e whakahuatia e ia mana ranei e ki kia kaua e tu.
Mehemea ka kiia kia tuaruatia tetahi whakawa, me whakawa ki te aroaro o nga Kai-whakarite Whakawa tokorua, ma te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa e whakahua o raua ingoa a e pai ana ano mehemea ko ia ano tetahi o raua, a ki te pai ia kia kotahi kia rua ranei nga Ateha e pai ana.
Ka tu taua whakawa tuarua ka whai mana te Kooti ki te whakatuturu i te whakataunga o te tuatahi, ki te whakarere ke ranei, ki te whakatau i ana mea i whakaaro ai hei putanga ma te tika.
Ka puta te whakataunga a te Kooti i runga i tetahi whakawa tuarua, heoi ano ko te tino whakaotinga tena kahore he korikoringa a muri atu, a me whakaputa rawa i te tiwhikete i runga i nga tikanga mo taua mea.
- Ko te ra e tuhia ki roto ki te Pukapuka Whakatau, Tiwhikete ranei a te Kooti i runga i te whakawa tuarua, ma te Kooti e whakarite engari kaua ki mua atu o te ra o te whakataunga tuatahi. A ko taua ra i whakaritea nei ko te ra tena e timata ai te whai mana o te Pukapuka Whakatau o te Tiwhikete ranei.

Nga Utu.

- Ka whai mana te Kooti ki te whakarite i te moni kia utua e tetahi tangata kia utua ki tetahi tangata ranei i runga i nga mahi a te Kooti, ki te whakaputa hoki i tetahi Pukapuka Whakatau mo taua tikanga; a, i runga i te tono a etahi tangata e pa ana ki etahi whenua o nga Maori o tetahi Maori ranei, ka whai mana te Kooti

ki te whakatikatika i nga tono moni me nga pire moni e pau ana i runga i te whakahaere i te hoko me te riihitanga ranei o aua whenua e tetahi o aua Maori, ko aua mea e mahia ana e tetahi roia kai-mahi ranei i mua atu i muri mai ranei o te whakataunga a te Kooti; a ka pera ano te mana o te Kooti mo runga i era tikanga utu ki nga roia me nga kai mahi pera ano me te mana kua whakawhiwhia ki te Kooti Hupirimi mo nga roia e mahi ana ki reira.

- Mehemea kahore e utua taua moni i runga i taua Pukapuka Whakatau ka ahei te tangata e tika ana mana e tango taua moni, ki te tamana i tera kahore i utu.
- Mehemea ka whai tikanga te Kawanatanga i roto i tetahi whakawakanga ka whai mana te Kooti ki te ki kia utua ki te Kawanatanga kia utu ranei penei ano me era atu whakawakanga.
- Ma te Kai-tiaki o nga moni o te Koroni e utu i roto i nga moni e puta ake ana i runga i tenei Ture nga moni e whakataua ana kia utua e te Kawanatanga, a mehemea kua whakataua kia utua te Kawanatanga e tana hoa whakawa a kahore e utu, ma taua Kai-tiaki e tamana.
- Mehemea ka whakaaria te taura o te Pukapuka Whakatau kia utua he moni whakapiri rawa ki te Hiiri o te Kooti ka mohiotia i kiia i te wa i tuhia ai taua Pukapuka kia utua taua moni.
- Ka whai mana te Kooti ki te whakakore i taua Pukapuka Whakatau ki te whakarere ke ranei.
- Ka whai mana te Kooti ki te ki kia whakatakotia e tetahi Maori e tu ana ki te whakawa, tetahi moni e whakaritea e te Kooti hei puna mo te utunga i nga moni e kiia ai e te Kooti kia utua, a ka whai mana te Kooti ki te whakamutu i te whakawa ki te ki ranei kia nohp puku te tangata e kore e whakatakoto i te moni pera.

He Whakariteritenga Noatanga Atu.

- Ka whai mana te Kooti i runga i tana whakahaere i nga tikanga o tenei Ture ki te whakatuturu i nga whakariteritenga a nga Maori ki a ratou whaka-Maori i runga i tetahi whenua e whakawakia ana.
- Ka whai mana te Kooti i runga i tetahi whakawakanga ki te whakaputa i tetahi Whakataunga tarewa tino tuturu ranei i runga i tana i kite ai he mea tika, a ka whai mana ia Kai-whakarite Whakawa ki te whakaroa i te wa e whakahuatia ana i roto i taua Whakataunga mehemea i kiia kia mahia tetahi mea i roto i tetahi wa e whakahuatia ana i roto i taua Whakataunga.
- Ka whai mana ki te aroaro o te Kooti i runga i tetahi whakawakanga nga korero oati o tetahi atu whakawakanga o mua atu mehemea ia e whakaaro ana te Kooti ko aua tangata ra ano enei o taua whakawakanga o mua.
 - Ka whai mana te Kooti me nga Kai-whakarite Whakawa ki te whakatikatika i nga mea hapa i roto i tetahi whakawakanga.
 - Ma te Kooti ma tetahi o nga Kai-whakarite Whakawa ranei e whakarite nga Whakatikatikanga e kitea ai te tino putake o te mea e tautohetia ana i te aroaro o te Kooti.
 - Ka tika ano kia whakaritea aua Whakatikatikanga ahakoa kahore i tonoa, kei te Kooti kei te Kai-whakarite Whakawa ranei te tikanga kia tonoa kia utua kia kaua ranei e tonoa kia utua.
- Ka whai mana te Kawana ki te tuku pukapuka whakamana i ana tangata i whakaaro ai he tangata tika hei Kai-whakamaori i runga i te mana o tenei Ture a kei a ia hoki te tikanga whakakore. Engari ko nga Kai-whakamaori katoa i whakamana i mua atu o te whakatuturutanga o tenei Ture a kahore ano i whakakorea ka tu ano ratou hei Kai-whakamaori i runga i tenei Ture kia puta ra ano he tohutohu ke atu ma te Kawana.
- Ka whai mana te Kawana, ki te whakamutu i te mana e tetahi o aua Kai-whakamaori mo tetahi wa ki te whakakore rawa atu ranei i a ia. Ka whai mana ano te Tumuaki tetahi Kai-whakarite Whakawa ki te whakamutu i te mana o tetahi Kai-whakamaori mo tetahi wa, engari kia tere tonu tana whakaatu ki te Kawana me whakamarama hoki ki a ia te putake i whakamutua ai.
- Mehemea ka ki tetahi tangata he Kai-whakamaori ia i runga i tenei Ture a ka mahi ia i a te Kai-whakamaori mahi na ehara nei ia i te Kai-whakamaori kua whakamana, he Kai-whakamaori ranei ia i whakamana kua whakatarewatia tona mana, ka tika kia meatia kia utua tonutia e ia te moni e £50.
- Ma te Kooti ma tetahi ranei o nga Kai-whakarite Whakawa e matua whakaae kataki ka tika kia tu tetahi Roia, Kai-whakahaere ranei i te aroaro o te Kooti whakahaere ai i te taha o tetahi tangata a ka whai mana ano te Kooti i roto i te whakawhakanga ki te whakakore i taua whakaetanga.
- Mehemea ka kite tetahi o nga Kai-whakarite Whakawa e raruraru ana te whakahaere i nga mahi o te Kooti i runga i te mahi a nga pakeha ki te hoko Waipiro ki nga Maori i te wa e tu ana te Kooti, ka whai mana taua Kai-whakarite Whakawa te tuhi i tetahi pukapuka whakahau kia kaua taua tangata e hoko, kaua ranei e tukua e ia kia hokona he waipiro i roto i tona whare Paparakautu ki tetahi Maori i te wa e noho ana te Kooti. Ka ahei te tuhituhi tetahi pukapuka pera ki te whakanoa ranei, i nga wa e kitea ana e tika ana kia

peratia.

Mehemea ka turi te tangata ki taua pukapuka tono i muri mai o te taenga atu ki a ia, ka ahei te tamana i a ia ki te aroaro o taua Kooti, a ki te mea ka kitea tona hara me whiu kia utu ia i te moni kua e iti iho i te tekau pauna kua hoki e neke atu i te rima tekau pauna, a ko taua hara me tuhi ki tua o tona pukapuka raihana.

Nga Tikanga I Roto I Te Kooti Hupirimi.

- Mehemea ka puta ake tetahi tikanga Maori i roto i te Kooti Hupirimi mo runga i te Whenua Maori, ka whai mana nga Kai-wha-kawa o te Kooti Hupirimi ki te whakaatu i taua mea ka tuku atu ai ki te Kooti whenua a ma te Kooti e ata whakarite.
- Me mahi rawa te Kooti ki te whakarite i taua take kua tukua peneitia, muri iho ka tuku i tetahi Tiwhikete ki te Kai-rehita o te Kooti Hupirimi whakaatu atu i te whakaaro o te Kooti mo runga i taua mea.
- Ka whai mana tetahi, etahi ranei o nga Kai-whakawa o te Kooti Hupirimi, mehemea ka whakaaro ia e tika ana, ki te whakahoki atu ano i taua take ki te Kooti kia whakaarohia houtia.
- Ko nga tikanga katoa o tenei Ture mo runga i te whakahaere me te whakaoti i nga take e tukua ki te Kooti, mehemea ka kitea e te Kooti e tika ana, ka waiho hei whakarongo hei whakaoti i nga take pera me te mea kua oti te korero i runga ake nei.
- Ko te kupu whakatau a te Kooti me waiho e te Kooti Hupirimi hei kupu tuturu whakaoti rawa i te take i tukua hei mahi.
- Ka whakakorea katoatia tera wahi o "Te Ture Whenua 1873," kua he nei i runga i nga tikanga o tenei Ture.

I nga peratanga katoa ko te tiwhikete ka whakaputaina i raro i tenei Ture ka whai mana ka ahei hoki te whakahaere pera me te tuinga whakamaharatanga take i tukua i raro i "Te Ture Whenua Maori, 1873."

He mana i whakahaua, i Taia ai e Hon Titipere, Kai-taa Perehi a Te Kawanatanga, Weringitana, 1880.
Ture Mo Nga Wahi Tuunga Kura Maori

Whakawhaititanga.

Ingoa.

- Ingoa Poto.
- Ka tika kia whakaaetia e nga Moari he whenua hei tuunga kura. Me kimi nga take ki te whenua ko nga korero whakahoki me ki kia mana. Ka takua te whenua ki a te Kuini.

HE TURE hei hanga tikanga mo nga wahi Tuunga Kura Maori.

NA KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga hoki i te mana o taua Runanga nga Whakaritenga ka whakaaturia i raro iho nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Whakarite Wahi Tuunga Kura Maori, 1880."
- Mehemea ka whakaae etahi Maori ki te wehe ke i tetahi piihi whenua a ratou kua e nui ake i te kotahi tekau eka hei tuunga kura, ko te take ki taua whenua kaore ano kia whakawakia e te Kooti Whenua Maori, ka ahei te Kawana ki te whakatu i tetahi tangata tika hei kimi i te take a nga Maori ki taua whenua, me te whakaae ano hoki o aua tangata ki te tuku pera i te whenua.

Me whakarite e taua tangata tetahi wahi tu tata ki te whenua hei korero i taua mea, me matua panui ki roto ki te nupepa kia mohiotia ai.

Ko nga korero whakarite a taua tangata, ki te mea ka whakaaetia e te Kawana, me waiho hei kupu tuturu whakaoti rawa mo runga i taua whai taketanga me te whakaaetanga, a me panui ki roto ki te *Kahiti* a te Kawanatanga kia tika ai.

Ko taua whenua ka tukua rawatia i reira ki a te Kuini me ona uri me ona kai-whakakapi timata maiite ra ipanuitia ai, hei wahi tuunga kura, kua rawa mo tetahi atu mea.

Te Whenua O Taonui—Ahuaturanga.

Whakawhaititanga.

Whakaingotanga.

Matua korero.

- Ingoa Poto.
- Ma te Kooti Whakawa Whenua Maori e kimi nga take ki te wahi Whenua o Taonui.
- Ma te Kooti e whakaatu i nga tangata e tika ana kia whakawhiwhia ki nga Karauna kaarati.
- Ka ahei te Kawana ki te whakaputa i nga Karauua kaarati.
- Ko nga moni e pau ana i te whakawakanga me takoto nama i runga i te whenua. Apititanga.

He Pire E Huaina Ana. HE PIRE hei whakatikatika i tetahi o nga raina rohe o te wahi whenua o Ahuaturanga e takoto ana i te Takiwa o Manawatu ki runga.

No Te Mea i runga i tetahi Pukapuka-hoko o te rua te kau ma toru o nga ra o Hurae i te tau o to tatou Ariki 1864, i hokoa, i tukua kia Te Kuini e nga Maori no ratou te whenua, katoa tera piihi whenua e mohiotia ana ko te Poraka o Ahuaturanga, e takoto ana i te Takiwa o Manawatu ki runga me te Takiwa Porowini o Poneke: Ko tetahi o nga raina rohe o taua Poraka—te rohe ki te rato—i peneitia te whakahua:—"Haere atu te raina i te Rua Puha ka rere whakautu ahu atu whakatonga ki Waikuku." Ko te Rua Puha kei te awa o Oroua, na ko Wai-kuku e tata ana, kei te awa tonu ranei o Taonui:

Na ko aua Maori kua kiia ake nei, ta ratou mahi he whakahe, a e whakahe ana i naianei i taua raina rohe, e mea ana i he te whakatakoto; me haere ke te raina o te rohe ma te awa o Taonui, ahu atu i Waikuku ki te matapuna o taua awa, katahi ka rere atu i reira ki te Rua Puha; na, kaore rawa o ratou whakaaro ki te hoko kia te Kuini i tera wahi whenua i waenganui o te awa o Taonui me te raina o te rohe e takoto ana i roto i te pukapuka-hoko kua kiia ake nei. E mohiotia ana taua wahi ko Taonui Paraka a ko ona eka e toru mano, nui atu iti iho ranei:

Na no te tau kotahi mano e waru rau e whitu tekau ma wha, ka whakaaetia atu, i roto i tetahi reta ki aua Maori, e Te Minita Maori, ara, e Te Makarini kua mate ake nei; i penei taua whakaaetanga ana:

"Me timata te rohe i Waikuku, ka whai haere i te awa ki te Rori o te Rua Puha,—engari, me kaua e whakawhiti i te rori, ko te hononga o taua Rori ki te Rua Puha, me whakaatu ano ki runga ki te mapi i a ratou i taua takiwa:"

Na i mea ano taua Minita i reira ki te Hupiritene o Poneke kia whakatuturutia e ia taua raina, ara;—tenei e whakaaturia i muri nei—kia mutu ai nga tautohe mo te hoko o Ahuaturanga, a whakaae ana taua Hupiritene.

Na e tika ana kia whakatuturutia taua whakaaetanga, a ko te huarahi pai rawa hei peratanga me kaarati ki aua Maori nga toru mano eka kua whakahuatia ake nei—haunga ano etahi atu whakahaere ka whakahuatia i muri nei mo roto ano i aua rohe tautohe.

No reira ka meingatia hei Ture e te Runanga Nui o Nui Tireni e hui nei i roto i te Paremete, i raro i tona mana enei tikanga e whai ake nei:

- Ko te ingoa poto o tenei Ture ko te "Ture Whenua o Taonui-Ahuaturanga 1880."
- E tika ana ma te Kooti Whakawa Whenua Maori, i runga i te tono a Te Kawana, e whakawa nga take o nga tangata e whai take ana inaianei ki taua whenua, ki etahi piihi ranei o taua whenua kua whakahuatia ki roto ki te apititanga i raro iho nei me penei me nga whenua kaore nei ano i riro i a Te Kuini, ka ore ano hoki i whakakorea nga take o nga Maori i runga.
- Ma taua Kooti e whakaatu ki Te Kawana taua mahinga, me whakaatu mai hoki nga ingoa o nga tangata i kitea e tika ana, e whai take ana ki taua whenua, me nga tangata e tika ana kia tukua atu he kaarati ki a ratou, me nga tikanga, ritenga hoki o aua kaarati.
- Ka ahei ano Te Kawana ki te tuku Karauna kaarati mo aua whenua ki nga tangata e whai take ana ki reira, i raro ano i te kupu whakaatu mai a te Kooti.
- Ko nga moni e pan ana i te whakawakanga i roto i te Kooti Whakawa Whenua Maori, me nga moni hoki e pan ana i te ruritanga i tana whenua, me mau era hei nama i runga i te whenua; a ma taua Kooti ano e whakahau te tikanga mo ana moni, e whakarite ranei kia tangohia mai tetahi wahi o taua whenua hei utu

mo ana moni i pau i te mahinga i te whakaritenga hoki i aua whenna.

Ko aua tu whenua i wehea ketia nei me takoto penei me nga whenua a te Karauna kua whakakorea nei nga take Maori ki runga.

Apititanga.

Ko tera whenua katoa e tae ana ona eka i te ruuritanga ki te toru mano e whitu whitu tekau (3070) eka, nui atu, iti iho ranei, he wahi no Ahuaturanga, ara, o te Poraka o Manawatu ki Runga, kei roto i te Takiwa Porowini o Poneke. Ko te rohe ki te taha Tuaraki-whaka-te-hauauru, ko tetahi raina tika mai i RuaPuha ki Waikuku tae noa ki te awa o Taonui; i te taha ki te Tonga-whaka-tehanauru ko taua awa nei, me nga raina e toru mano e rua ran (3200) riiki, e rima mano e whitu rau kotahi tekau ma iwa (5719) riiki; ki te taha ki te Tuaraki-whaka-te-rawhiti, he rori e toru (3) tiini te whanui, me tetahi atu rori ano, kotahi (1) tiini te whanui e tutuki ana ki taua wahi whenua; engari ko te tino whakamaramatanga o taua whenna kei runga i te mapi e takoto ana i roto i te Tari o te Tumuaki o nga kai-ruri, he maka A e mau ana—a e man ana i runga te ingoa o te Tino Kai-ruuri hei whaka-tika.

Whakakorenga I Nga Ture Whenua Maori.

Whakawhaititanga.

Ingoa.

- Ingoa Poto.
- Timatanga o te Ture.
- Whakakorenga i nga Ture Kupu Apiti.

He Pire I Huaina HE TURE hei whakakore i etahi Ture mo nga Whenua Maori.

Na Tenei Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga hoki i te mana o tana Runanga nga ritenga i raro iho nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Whakakore i nga Ture Whenua Maori, 1880."
- Ko nga Ture kua oti te tuhi ki te kupu Apiti i raro iho nei kua whakakorea inaianei.
- Ko te ra e timata ai te mana o tenei Ture ko te tahi o nga ra o Oketopa, kotahi mano e waru rau e waru te kau.

Apititanga.

Te Ture Arai mo te Hoko Tahae i nga Whenua Maori, 1870.

Te Ture Whenua Maori, 1873.

Te Ture Takoha Whenua Maori, 1873.

Te Ture Maori Whai Karaati, 1873.

Te Ture Whenua Rahui Maori. 1873.

Te Ture Whakatikatika i te Ture arai mo te Hoko Tahae i nga Whenua Maori, 1873.

Te Ture Whakatikatika i te Ture Whenua Maori, 1874.

Te Ture Riwhi mo nga Maori e mate Oha-aki Kore ana, 1876

Te Ture Hoko Whenua Maori a te Kawanatanga, 1877.

Te Ture Whakatikatika i te Ture Whenua Maori, 1877.

Te Ture Whakatikatika i Te Ture Hoko Whenua Maori a te Kawanatanga, 1878.

Te Ture Whenua Maori, 1873. Ture Whakatikatika, 1878.

Te Ture Whenua Maori, Ture Whakatikatika, 1878 (Nama 2).

Nga Hoko Whenua Maori.

Whakawhaititanga.

Ingoa.

Matua Korero.

- Ingoa Poto.
- Whakamaramatanga.

Nga Hoko.

- Ma nga tangata o te whenua o tono ki te Pooti Whenua.
- Nga tangata whenua e araia ana e te ture.
- Hoko a te Pooti Wheuua.

Nga Utu O Te Whenua.

- Nga moni o to hoko.
- Kai-tiaki moni-taonga a nga tangata katoa mate oha-aki kore.
- Nga whakatakotoranga moni.
- Kai-whakahaere moni o te katoa.
- Whakahaerenga o nga utu o te whenua.
- Nga rori.
- Nga tautohe.
- Eta hi kupu atu ano mo nga tautohe.
- Nga tangata whenua e araia ana e te ture.

Nga Whakaotinga Hoko.

- Te tuturutanga o te take ki te kai-hoko.
- Nga tuhinga rihi.

Etahi Atu Mea.

- Tunga Taone.
- Nga Rahui mo te katoa.
- Nga whenua Maori e hokona ana i raro i tenei Ture.
- Nga tangata whenua whai-tiwhikete o te tau 1867.

Nga Mahinga O Mua Me O Naianei.

- Whakaotinga pukapukatuku me etahi atu.
- Tuhinga Wahine Marena.
- Noatanga o nga whakaritenga mo nga whenua Maori.
- Whakataunga o nga Kooti.
- Whenua mo nga rori.
- Nga hoko whemua a te Kawanatanga.
- Nga tangata Karauna karaati kia teneti kamana.
- Nga tangata Karauna karaati o mua atu i te Ture, 1869.
- Whakakorenga i etahi tangata Karauna karaati.
- Tangata Karauna karaati i raro i te "Ture mo to Tui Rawhiti, 1868."
- Whakawa haere ki te Hupirimi Kooti.
- Whakawa ahu mai i te Hupirimi Kooti.
- Nga whakahaere mo reiru.

- Nga reti mo nga tangata e araia ana e te ture.
- "Ture whakatapu tikanga whenua, 1863.
- Nga kai-tiaki i raro i nga. Ture whakahaere mo nga whenua Maori.
- Nga he o te Kooti i te Tai Rawhiti.

HE TURE hei whakamana i te Kawanatanga, mo te taha ki nga Maori, ki te tuku i o ratou whenua.

Notemea e tika ana kia whaimana te Kawanatanga o to Koroni, ki te tuku i nga whenua a nga tangata Maori o roto i te Koroni, mo te taha ano ki nga tangata no ratou ake te whenua.

NO REIRA KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Nui Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga i tona mana, nga tikanga e whai ake nei:—

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture mo nga hoko whenua Maori, 1880."
- Ko nga kupu me nga whakahua o roto i tenei Ture e whai ake nei, koi na ano ona tikanga e mau na.
 - "Kooti" ko te Kooti Whenua Maori o Niu Tireni.
 - "Tangata whai Whenua" ko te tangata e whakapumautia ana e te Kooti Whenua Maori e tika ana ki tetahi Whenua Maori, e whaitake ana ranei ki tetahi paanga o roto.
 - "Maori" ko nga tangata Maori, ko nga hawhe-kaihe me o ratou uri i na te taha Maori.
 - "Whenua Maori" ko nga Whenua o nga Maori e takoto ana i raro i nga tikanga me nga whakahaere Maori.
 - "Ture Whenua" ko Te Ture Whenua, 1877," me ona tikanga.
 - "Pooti Whenua" ko te hunga e whakamanaiaana hei whakahaere i tana Ture i roto i te takiwa e takoto ana te whenua e meatia ana.
 - "Kai-tango i nga Takoha Whenua" ko te Apiha ano i roto i aua, takiwa e ingoa peratia ana.
 - "Poraka" He piihi whenua kua tiwhiketitia e te Kooti, ko tetahi wahanga ranei o taua piihi.

Nga Hoko.

- Ki te hiahia nga tangata no ratou tetahi poraka whenua ki te hoko, ki te rihi ranei, me tuhituhi e ratou he tono ki te Pooti Whenua whakaatu i tera hiahia a ratou.
- Mehemea tetahi tangata whai-whenua e tamarki ana, e araia ketia ana ranei e te ture, ka ahei te Kooti ki te whakatu i tetahi kaitiaki mona, me te whakaaro ano i te niu o te mana hei tukunga atu ki taua kai-tiaki mo te whakahaere i nga take o taua hunga.
- A te tino mohiotanga o te Pooti Whenua i uru katoa tahi ki roto ki te tono nga tangata o te whenua, tae noa ki nga kai-tiaki kua kiia ake nei, a me te whenua e meatia ana e ratou kia tukua kaore i te herea e te ture, e etahi tikanga ranei kihai e taea te whakahaere i runga i tenei ahua tuku; heoi ma te Pooti Whenua e tuku i taua whenua ki te hoko, ki te rihi ranei, mehemea tonu nei he whenua Karauna kei raro i tona mana.

Nga Utu O Te Whenua.

- Ko nga moni katoa e puta ana mai o te hoko me utu ki te Kai-tango o nga Takoha Whenua.
- Ma taua Kai-tango o nga Takoha Whenua e utu atu ki te Kaitiaki moni-taonga o nga tangata katoa mate oha-aki kore.
- Na me motu ke te whakatakoto a taua Kai-tiaki i nga rarangi moni o ia whenua o ia whenua, a ma tetahi tangata ano e whakaturia ana e te Kawana, e whakariterite aua rarangi ki nga rarangi e takoto ana i te Peeke, ka mutu, mana e whakaae te tika o aua rarangi, e whakaatu hoki i nga he me nga wahi kore tika e kitea ana e ia ki te Kawana.
- Hei whakarite i nga tikanga o tenei Ture me tu te Kai-tiaki moni-taonga o nga tangata katoa mate oha-aki kore hei Kai-whakahaere moni o te katoa.
- Ma te Kai-tiaki moni-taonga o nga tangata katoa mate ohaaki kore, e utu i roto i nga moni katoa o te whenua.
 - Nga utu o te ruri.
 - Nga utu o te Kooti.
 - Nga utu e kiia ana e te Kooti kia utua (me ai he pera).
 - Nga utu mo nga panuitanga i roto i nga nupepa.
 - Nga takoha hei utunga ki a te Kuini.
 - Nga utu i runga i te tikanga kotahi pauna i roto i te rau hei haerenga atu ki te Kai-tango Takoha Whenua.
 - Me nga moni e whakaritea ana e nga tangata o te whenua ratou ko te Pooti Whenua kia kaua e iti iho i te

ritenga kotahi te kau pauna i roto i te rau, e neke atu ranei i te toru te kau pauna i te rau. Ko aua moni ma ratou e whakatuturu kia hia ranei, hei tangohanga mai i roto i nga moni utu o te whenua, a ka hoatu ki te Kai-tango Takoha Whenua hei moni hanga rori:

Na ko nga moni e toe ana me utu ki nga tangata o te whenua, me ata tuha ano i runga i te nui o te take o tena tangata, i te iti o to tena. Ara, mehemea kua oti ano i te Kooti te whakamarama nga take o ia tangata i roto i te tiwhikete, te nuinga me te itinga; ki te kore i peratia e te Kooti heoi me utu ano kia rite ki ia tangata ki ia tangata.

- Ko nga moni e tangohia ana mo nga rori me whakahaere i raro i te mana o te Pooti Whenua, hei hanga rori ki nga whenua hoko, hei whakanui hoki i nga utu o aua whenua.
- Ki te puta tetahi tautohe i waenganui i te Kai-tango Takoha Whenua me te Kai-tiaki moni-taonga a nga tangata katoa mate ohaaki kore, I waenganui ranei i taua Kai-tiaki me nga tangata o te whenua, i waenganui i nga tangata o te whenua ranei me tetahi tangata noa, mo te ahua o nga utunga me nga whakapaunga o aua moni e tangokia ana mo nga rori. No ko era tautohe katoa ma te whakawa e whakatau.
- Ki te puta lie tautoke ko ewhea ranei nga tangata tika kei utunga atu i nga moni e te Kai-tiaki moni-taonga o nga tangata katoa mate oha-aki kore, na ma te Kooti ano e whakatau.
- Ko nga moni kei utunga ki nga tamariki, ki etaki atu tangata ranei e araia ana e te ture ma te Kooti e whakahaere, pera ano—i runga ano i nga rereke kaeretanga e mahia ana—me nga moni e utua ana ki roto ki te Tari takotoranga moni o te Koroni e taea nei e te Hupirimi Kooti te whakahaere i raro i te "Ture Whakatopu i nga tikanga Whenua, 1863," i te tekikana ono te kau ma rima me nga tekikana e whai ake ana i muri.

Whakaotinga Hoko.

- A te otinga o tetaki tino koko, e tika ana kia puta ke tiwhikete whaitaketanga o te whenua ki te kia-koko i raro i te Ture Tuku Whenua.
- Ki te rite i te Kai-koko nga tikanga i kokoa ai tetaki riiki, me whakaoti ano e te Tiamana o te Pooti Whenua ke riiki me tetaki tauira, me mau ko tona ingoa ki roto mo te taka ki nga tangata no ratou te whenua. Ko tana tuki i tona ingoa me tana whakaoti, ano ko te tuki me te whakaoti a nga tangata o te whenua me ia kai-tiaki ano o ratou, mekemea ra e araitia ana etaki o nga tangata whenua e te Ture.

Etahi Atu Mea.

- E kore tetaki taone e whakatakotoria i raro i tenei Ture me whakapai rano te Kawana i te tuataki ki te waki kei tunga, a ma te Kawana ano e rakui nga waki e tika ana kia rahuitia mo nga tikanga e whakakuatia ana i roto i te "Ture Hakui mo te katoa 1878."
- Me tuku te mana mo aua rakui ki te kuini kia mau ki runga ki nga tikanga o taua Ture.
- Ko nga whenua kua tiwhiketitia tera ranei ka tiwhiketitia a muri nei, me koko me tuku i raro i tenei Ture kua i tetaki kuaraki ke atu, kaunga era kei runga nei etahi whakaritenga e tau ana.
- Katoa nga tangata e rekitatia ana i raro i te Ture o te tau, 1867, ano ke tangata whai whenua i runga i nga tikanga o tenei ture.

Nga Mahi O Mua Me O Nalanei.

- E kore e whai mana tetahi koko, riiki, tetaki pukapuka tuku whenua ranei a tetaki maori i raro i te tiwhikete whaitaketanga, tuinga whakamakaratanga take, karauna karaati ranei, ki tetaki tangata e kara na i te maori, me whakamarama rawa ki taua maori i mua ake i tona tuinga, e tetaki kai-whakamaori kua raikanatia i raro i te "Ture Kooti Whenua, 1880," a me mau rawa te whakamaori-tanga a te kai-whakamaori ki runga ki te pukapuka e tukia ana.

Ko taua whakamaramatanga me oti rawa, me taua pukapuka hold me tuki rawa e taua Maori ki te aroaro o tetaki Kai-whakawa o o te Kooti, o tetaki Kai-whakawa Tuturu, o tetaki Kai-whakawa awhina (J. P.) ranei, me tetaki atu ano tangata matua kei kai-titiro; ma tetahi o aua Kai-whakawa e tuhia ana ki tona aroaro taua pukapuka tuku, e tiro rawa kua tino mokio te Maori e tuhi ra i taua pukapuka ki nga korero o roto, a mana e tuki ake ki runga ki taua pukapuka i tuki mokio te maori, a i runga ano e mau ana te whakatnaori-tanga i te wa o te tuinga.

- Ko te wakine Marena o te iwi Maori e mcatia nei e te Ture, a tona tuinga i tetahi pukupuka tuku me whakaae rawa ki te aroaro o nga Komihana, kaore he tikanga kia peratia i tenei, engari me tika tonu me mana tonu taua pukapuka tuku ano i tukia e tetahi wakine takakau.
- Katoa nga hoko nga tuku, nga tuka aroha, nga whakaaetanga e pa ana ki te Whenua Maori me kore noa, ko era anake e tu i mahia tikatia i raro i tetahi o nga Ture o mua ake nei.
- Ki te whakawakia e tetahi Kooti tetahi tangata e whai wahi ana kihai i wehewehea i roto i tetahi whenua a whakataua ana he he ki runga ki a ia, e kore tana whakataunga e whai tikanga ki taua wahi bna. E kore hold nga whakataunga mo nga Maori whai-karaati e rekitatia i roto i nga Tari itehita Whenua, Pukapuka tuku ranei.
- Me ahei te Kawana i runga i te Ture a ona takiwa a muri nei ki te tango mai, kore hoko, i tetahi wahi o roto o nga whenua kua oti te Karaati ki te Maori, a muri nei ranei Karaati ai; a ka whakatakoto mo te taha ki te katoa, i tetahi, i etahi ranei raina rori, rerewe ; engari hoki ko te nuinga katoa o te whenua o tangohia ana mo aua raina rori me kaua e nui atu i te rimaeka i roto i te ran eka kotahi. A hoki e ahei ana te Kawana i runga i te Ture, i nga takiwa katoa, ki te tuhi i runga i te Karauna Karaati, i runga ranei i tetahi pukapuka o muri, ki te whakaoti ranei i tetahi pukapuka ke, wewete i taua mana, wha-kakore hoki i taua tikanga i runga i te whenua e mau ana i roto: A e kore ana hoki he tikanga i roto i enei e mana ai te tango noa i era whenua e tu ana, he pa i runga, he Kainga Maori, he mahinga-kai ranei, e tn ana ranei he Whare i runga, he maara, he wahi tunga rakau hua, he ngakinga, he urupa, he wahi whakapai ranei, engari me ata utu marire i raro i nga tikanga o te "Ture Whakatopu Tikanga Whenua, 1863," otira me muiu taua mana i te pahuretanga o nga tau kotahi te kau ma rima timata mai i te ra i tukua ai te Karauna Karaati.
- Notemea ko etahi whakaritenga i mahia i etahi takiwa i mua ake nei e nga Apiha a te Kawanatanga e riro mai ai he Whenua Maori ki a te Kuini, ko aua whakaritenga i mahia tahitia e ratou ko nga Maori no ratou te whenua, i mea kau ranei he whenua o ratou; na i roto i etahi o aua whakaritenga kua utua ano lie moni, engari kahore i tino whakaotia nga whakaaetanga, a kihai hoki i whiwhi te Kuini ki aua whenua: Heoi ka meingatia kia mana te Kooti ahakoa i runga i te take o tetahi Maori e mea ana kei roto ia i taua whenua, i runga ranei i te take o te Kawana, ki te whakawa i te take o taua whenua me ona paanga; ma te Kooti e whakatau kia whakaotia ranei te whakaaetanga i runga i nga tikanga e paingia ana e ia, kia wehea ranei te whenua i waeaganui i nga hunga e whaitake ana, ma te Kooti e whakaaro te tika o taua wehenga, mana ranei e mea kia whakahokia ki a te Kuini e nga Maori e kitea ana kua tango moni pera me tenei kua korerotia i runga nei i tetahi wahi ranei, me te whai hua o aua moni me te kore ranei, a ma te Kooti ranei e ki ko taua whenua kua tino tukua atu ki te Kuini. Ko enei whakataunga katoa me tika me whai mana, a *ki* te ki tetahi whakataunga kua tuturu taua whenua tetahi wahi ranei ki a Te Kuini, heoi me tino mau tonu ki a Te Kuini me ona uri i muri i a ia hei whenua mo te Karauna, me te kore i runga o nga take Maori, o a ratou tu tikanga me nga ritenga hoki.
- I roto i nga Karauna Karaati kua mahia i mua nei me era ranei o inuru nei mahi ai, a e maha atu ana i te tangata Maori kotahi e uru ana ki roto i raro i nga tikanga o te tahi o nga ture a te Eunanga Nui; me mea nga tangata o te Karanti mai ano i te ra i hangaia ai te Karaati, te ra ranei i tukua tuatahitia atu te whenua ki a ratou (ki te ai he pera) kia noho ratou hei teneti kamana kia kaua e tiota teneti; engari ko nga paanga me nga wahi o nga tangata o roto i te Karaati c kore e kiia e rite tahi ana te nui, te utu ranei, ma te Karaata anake e whakahua e rite ana ka rite.
- Ko tenei tikanga e kore e eke atu ki nga Karaati kua hoko ra nga tangata o roto, o ratou uri ranei e ora ana, i mua atu i te torn o nga ra o hcpctema kotahi mano e waru rau c ono tekau ma iwa, kua riihi kua pewhea atu ranei ratou i te whenua e noho ana i roto i to ratou Karaati; kua hoko ranei ratou i tetahi wahi o taua whenua
- Kaua hoki e pa ki era Karaati i tukua putia ki nga tangata o roto liei tiota teneti, kaua hoki e pa ki te Karaati e whakahuatia ana i roto i tukua i runga i tetahi tikanga tiakr
- Mehemea he whenua kua Karaatitia, ka Kavaatia ranei a? muri ake nei e te Karauna ki nga Maori e mana atu ana i te tangata kotahi; mehemea renei he tewhikete kua whakaputaina mo etahi whenua, a muri nei ranei puta ai, ki etahi Maori i raro i nga tikanga o te tekiana tua-wha o te "Ture mo te Tai Rawhiti 1868," me mana nga ritenga katoa o te Ture Kooti Whenua Maori e tu ana i taua takiwa mo nga wewehenga me nga roherohenga whenua, me nga riiwhitanga tupapaku ki nga whenua, a ko nga tikanga katoa o roto o taua tu ture mehemea e tau ana ki aua tu whenua, ki nga tangata, ranei o te whenua, me na te Kooti Whenua Maori i whakatuturu te i take, e pai ana ano kia tau ki nga whenua e takoto ana i roto i aua, karaati, tiwhikete ranei kua tukua, a muri ranei tuku ai pera kua kiia ake nei, a tae atu hoki ki nga tangata o te whenua, timata mai i te ra o te whakaputanga a te *kooti* i puta ai te karaati te tiwhikete ranei, ka puta ranei a muri nei, penei ano me na te Kooti Whenua Maori i. whakatuturu te take o te whenua e takoto ana i roto i taua Karaati i, taua tiwhikete ranei.
- I runga i te iono a tetahi o nga hunga, i te whakaaro ake ano J ranei a te Kooti Whenua Maori kia pera, ma

taua kooti e tuku ma te Hupirimi Kooti e whakatau etahi putake o te ture e ara ake ana i tona aroaro, i roto i tetahi whakawa; hei reira me whakatarewa te mahi i roto i te 'Kooti Whenua Maori mo taua mea, na me whiriwhiri tetahi taha me tetahi taha i nga putake korero me taua take ture, i runga ano i te whakarite me te whakaae a te Kooti Whenua Maori, ka mutu, ka riro ma te Hupirimi Kooti e whakatau, na ko te whakataunga a te Hupirimi Kooti me whakahoki atu ki te Kooti Whenua Maori ko reira hei whakataunga hei whakatuturutanga i aua take..

- I roto i nga whakawakanga i te Hupirimi Kooti kua timatavia i naianei, ka timataria ranei a muri nei, ki te puta ake he putake korero he take ritenga tikanga Maori ranei e pa ana ki tetahi whenua o roto i tetahi karauna Karaati, a e tika ana kia rapua kia whakatuturutia kia hangai ai te haere o taua mea e whakawakia ana; me whai mana te Hupirimi Kooti tetahi ranei o ona kaiwhakawa ki te tuku atu i taua putake i taua tikanga Maori ranei ki te Kooti Whenua Maori kia whakataua mai.
- Ka' tukua mai he mea pera ki te Kooti whenua Maori me iahuri tonu ia *ki te* kimi i te tikanga, ki te whakatau hoki, a ka tuku whakatika atu i tona whakataunga ki te Hupirimi Kooti.
- Ko-nga riihi mo nga Whenua Maori i whakaritea i mua atu i muri mai ranei i te putanga o te Karauna Karaati mo aua whenua, kihai nei i taea e te kai-riihi te utu i nga moni o taua riihi i te arai a te ture i etahi o nga kai-tuku, i te mea ranei kaore ano i kitea te paan-ga o etahi o nga kai-tuku, i te mea ranei kua mate tetahi o nga tangata i tika kia tango i aua moni; e tika ana kia utua e te kai-riihi aua moni mo nga kai-tuku ki tetahi o nga takotoranga moni a te katoa e tohua mai ana e te Kawana e te Kaiwhakawa ranei o te Kooti Whenua Maori, no te mea e whairaana ana te kawana me tetahi kaiwhakawa o te Kooti Whenua Maori ki te pera, ko taua utunga pera a te kai-riihi koia tana whakarite i nga kupu o roto i te riihi mo te reti; na ko te pukapuka whakaatu ate Apiha tango i aua moni kati ano he tohu whakapono i te utunga a te kai-riihi i aua moni o te reti, me te rironga ki taua Apiha.
- Ko aua tu moni katoa e tukua ana ki aua takotoranga moni a te katoa me whakaputa ano i raro i nga ritenga me nga tikanga e mau neiiaua tekihana o te "Ture Whakatapu Tikanga Whenua, 1863."
- Ko nga paanga me nga whenua a etahi tangata e araia ana e te ture me mahi i raro i nga tikanga o te "Ture Whakatikatika i te Ture Whakahaere mo nga Whenua Maori, 1877," ano me te "Ture Whakahaere mo nga Whenua Maori, 1867," ko nga kai-taki hoki e whakaritea ana i raro i aua ture me whaimana ano hoki ki te riihi ki te hoko ranei ki te tangata ke nga paanga e tiakina ana e ratou, penei ano me era mea e uru ana te karauna ki roto.
- A no te mea kua whakawatia etahi take whenua kua whaka-taua, kaore ano ranei kia tino whakataua, a kua mahia etahi whakawa e te Kooti Whenua Maori i raro i te "Ture Whenua Maori" 1873," me ona ture whakatikatikanga, na kihai i aro ake te Kooti ki nga ritenga me nga mea i whakatapua e aua ture. No reira ka meingatia, ki te tono tetahi tangata kua whai-paanga, i muri ranei i whai-paanga ai ki roto ki tetahi whakawakanga pera, a i whakapono ki te tika o taua whakawa, me mana te Kooti i runga i te ture ki te whiriwhiri i taua mea a ka hanga i tetahi ritenga e marama ana ki a ia hei whakaora i te pohehetanga o taua Kooti, i tetahi henga ranei o ana whakahaere; na kia mana tonu te tuinga a te Kooti ana tuhi ia ki runga ki tetahi pukapuka tuku kua mahia i mua atu nei mo nga whenua e whakataua ana i runga i aua take, a me taea hoki te rehita taua pukapuka i roto i te tino Tari Rehita Pukapuka-tuku, Tari Tuku Whenua ranei.

Ture Whakamama I Etahi Whakaritenga Hoko Whenua Maori.

Whaka Whait1Tanga.

Te Ingoa.

Matua Korero.

- Ingoa Poto.
- Komihana.
- Tono a tetahi hunga ki te Komihana
- Tana whiriwhiringa me te Tiwhikete.
- Taunga o te Tiwhikete.
- Nga whakaritenga hokonga o muri mai o te Kawanatanga kia kore.
- Ma te Kooti whenua Maori e whakatau te take o aua whenua i mua ake i te nohanga o te Komihana.

He Pire E Huaina Ana.HE TURE hei whakarite kia ahei ai te whiriwhiri i etahi hoko whenua

Maori kihai i tika i runga i te ture aua hokonga, hei whakatu-turu i aua hoko e tika ana kia peratia.

Notemea kua timataria te hoko i etahi whenua i mua atu i te mahinga o nga Ture i roto i tenei huinga o te Paremete e pa nei ki nga whenua Maori, ko etahi ano hoki o aua whakaritenga hoko whenua i mahia i runga i te tika, i te whakaaro pai ano a nga tangata e tuku ana me era hoki e hoko ana, otira na te ahua o nga ture i te takiwa i whakaritea ai kia hokona, i kore ai e whai mana taua hoko: na te mea hoki e tika ana kia mau tonu kia whakatuturutia ana hoko i mahia nei i runga i te tika i te ngakau pai, e marama aua hoki te whakaritenga.

No Reira Ka Meingatia e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui nei i roto i te Paremete i raro ano i to ratou mana, ara:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Whakamana i etahi Whakaritenga Hoko Whenua Maori, 1880."
- Ma te Kawana e whakarite tetahi Komihana i raro i nga tikanga o tenei Ture.
- Me tonu atu ki te Komihana, e tetahi o nga tangata i uru ki aua tu hoko, me whakaatu ano hoki i roto i te tono nga tikanga me te nuinga o aua whenua Maori, me nga mea katoa e kiia nei i whakaritea i runga i taua tu hoko.
- Ma te Komihana e whakarongo e titiro hoki te tika o aua kupu; a ka kitea e tika ana kia peratia, ka kitea hoki e te Komihana i whakaritea taua hoko i runga i te tika i te whakaaro pai, e tika ana hoki i runga i te whakapono me te ngakau tika kia whakaaetia kia whakatuturutia hoki taua hoko, me tuku e ia he tiwihikiti panui kia kaua e pa te "Ture Hoko Whenua Maori, 1880," ki nga whenua o roto o taua hoko.
- Ma runga i tera, te kore ai e uru taua whenua ki raro i nga mahinga o te "Ture Hoko Whenua Maori, 1880."
- Otira kaua tenei Pire e pa ki etahi whakaaetanga ki etahi whakaritenga hoko, i mahi, i timataria ranei, i muri mai i tetahi panui a te Kawanatanga i raro i te "Ture Hoko a te Kawanatanga i nga Whenua Maori, 1877," e pa ana kia nga whenua i raro i taua whakaaetanga kia hokona.
- Kaua e tukua atu he tono ki te Komihana, kia Whakataua rano e te Kooti whenua Maori te take o aua whenua, e whakahuatia ana i roto i aua tono.

He Pire Ko Te Ingoa

HE TURE hei whakatakoto tikanga mo te whakatau i nga Whakawa Maori kua timataria i roto i te Hupirimi Kooti.

No te mea i roto i nga wahi tokomaha o te koroni, kua mahia etahi hoko whenua, otia e kiia ana kua hokona etahi whenua, i nga tangata Maori nona aua whenua, no reira ka tupu ate etahi raruraru nae etahi tautohe i waenganui i nga kai-hoko me nga kai-tuku. A no te mea he maha nga Whakawa kua timataria i roto i te Hupirimi Kooti, engari, kua kitea ko te tikanga whakahaere i roto i taua Kooti mo te nuinga o aua Whakawa kaore e rite hei whakatau mo aua tu tautohe, me aua tu raruraru, kua whakahuatia ake nei. Heoi, e tika ana kia hangaia etahi whakaritenga ake e taea ai te whakatau aua tu Whakawa.

NO REIRA KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete—i runga hoki i te mana o taua Runanga—tenei i raro iho nei:

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture mo nga Whakawa Maori, 1880."
- Era e tika, i runga i te Ture, ki te Kawana i roto i te Kaunihera e whakatu i te ritenga Komihana, tetahi o nga Tiati o te Hupirimi Kooti hei whakahaere i te mana e puta ana i runga i tenei Ture, a, tetahi, mehemea e kitea ana te tika, ka whakaturia e taua Kawana i raro i te tua-whitu o nga tikihana o te "Ture mo nga Tiati o nga Hupirimi Kooti. 1858," tetahi atu Tiati o te Hupirimi Kooti hei whakahaere i taua mana; na ko ia Tiati e whakaturia peratia ana me whakahua a muri ake ko "Te Tiati."
- E ahei ana te Tiati ki te Whakawa i nga Whakawa katoa e tautohe ana, e raruraru ana, i waenganui i nga Pakeha me nga Maori, mo runga i nga take, i nga mana, me nga paanga whenua, ara, nga whenua i roto i te Takiwa Pooti o te Tai Rawhiti a kua oti i mua ake nei nga take te whakatuturu e te Kooti Whenua Maori, e uru ana hoki, e takoto ana ranei i te tekiana tua-wha o te "Ture Karauna Karati Maori, 1873," na, me haere taua Whakawa i runga i te ara o te Ture me te tika; ko taua Tiati me whakahaere ia i runga i nga korero tika rawa e taea ana, e hoatu ana ranei ki tona aroaro, ahakoa aua korero e tika ke ana i runga i te Ture mo etahi atu Whakawa, kaore ranei.
- ki te Tiati e tino whakatau nga korero katoa e tukua ana ki tona aroaro hannga nga mea hai muri nei

whakarite ai.

- Me tika i runga i te Ture, ki te Tiati aua whakataunga me nga Ota e whakaputa i runga i nga kupu me nga ritenga, e maharatia ana e ia e tika ana, mo katoa, me etahi ranei o nga tikanga e whai ake nei:—
Mo te whakaotinga o tetahi whakaritenga, tetahi whakaetanga ranei, mo te tuku, mo te hoko, mo te rihi ranei o nga whenua penei me enei kua korerotia nei.
Mo te ki whakakahoretanga i aua tu whakaritenga.
Mo te wehewehe i tetahi ranei o aua tu whenua e whaka-wakia aua e tetahi hunga.
Mo te utu a nga Maori i nga moni e riro ana i a ratou i runga i tetahi whakaritenga hoko, rihi ranei o aua Whenua, i te mea hoki kaore i oti aua hoko me aua rihi.
Mo te tuku atu ki tetahi tangata, te katoa, tetahi wahi ranei o aua tu whenua, hei tino take tuturu ake ki a ia pupuri ai, a, mo tetahi wahi mana iti iho ranei.
A, katoa aua tu whakataunga, Ota ranei, me rite tonu te kaha, pena me nga whakataunga, me nga Ota o te Hupirimi Kooti, a me haere tonu hoki i te ahua o ta te Ture whakahaere mo aua mea.
- Me mana te Kawana i roto i te Kaunihera ia takiwa ia takiwa, ki te hanga, ki te whakatika, ki te whakarereke, a ki te whakakore i nga tikanga whakahaere i raro nei, na ko aua tikanga e wkakaperatia ana, me panui ki roto i te *Kahiti o Niu Tireni*.
- Kia rite tonu te mana me nga whakahaere o te Tiati i runga i tana mahi, ki ta te Tiati o te Hupirimi Kooti i ana huhua Whakawa, a kia rite tahi ano nga Ota e mahia ana, me mana ano te Tiati ki te whakatau i te Ota mo nga moni o te whakawakanga kia utua, mana ranei e mea e whakatuturu i te wa tonu e whakawakia ana, e tuku atu ranei kia whakamaua e te Kai-rehita o te Hupirimi Kooti o roto i te takiwa e tu ai aua Whakawa; me te whakaputa i taua mana, ano me a nga Tiati o te Hupirimi Kooti.
- Katoa nga Whakawa e takoto ana inaianei i roto i te Hupirimi Kooti, ka taea ano i. runga te tono a tetahi o aua hunga e pa ana ki reira, te whakahaere me te whakaoti i raro i tenei ture, a ko nga moni katoa hei whakaritenga o mua ake i runga i taua Whakawa, me huihui mai i runga i te tikanga takoha ka waiho hei moni utunga katoa o taua Whakawa.
- E kore te Tekihana 88 o te Ture Whenua Maori 1873, e pa mai ki nga whakataunga, ota ranei, utu moni, e mahia ana i raro i tenei Ture.
- Ki te puta ake tetahi putake korero, a ka whakataua e te Tiati. a ka hiahia tetahi o ia hunga Whakawa kia tukua atu kia whakaarohia e te Kooti Huihuinga o te Hupirimi Kooti, me tono ia ki te Tiati kia whakaaetia tana tuku ki reira, na me whakaae taua Tiati kia tukuna, mehemea e tika ana ki tana whakaaro.
- Me whakaae nga taha e rua, me o raua roia, ki te kore raua e whakaae tahi, ki te Tiati, i runga i te tono a tetahi o aua hunga, a tona roia ranei, e whakaoti e tuhi taua putake Whakawa, a ka tuku atu ki te Kai-rehita o te Kooti Huihuinga o te Hupirimi Kooti.
- Ko te kupu whakatau a te Kooti Huihuinga o te Hupirimi Kooti, mana e whakaaro kia korerotia, kia kaua ranei, engari me tuhituhi, na ko te tauira me tuhi e te Kai-rehita, a ka tuku atu ki te Tiati, ki te Tiati e whakatikatika tana whakataunga kia rite ki ta taua kupu whakatau a te Kooti Huihuinga o te Hupirimi Kooti, ara, mehemea e tika ana kia peratia.
- Me mana tenei Ture mo nga tau e rua, a e pai ana kia roa atu, me hei whakaoti i nga mahi e tarewa ana i reira, engari kaua e timata i etahi atu mahi hou.

Arai Mo Te Hoko Tahae I Nga Whenua Maori.

Whakawhaititanga.

Kua whakaaetia tenei Pire e te Whare o Runga ka tukua atu inaianei ki te Whare o Retro ki mahia-hoki ki reira, Hurae 8, 1880.

Ingoa.

- Ingoa Polo.
- Whakamaramatanga.
- Komihana Kaitiaki.
- Te Whakaturanga o te Komihana.
- Ko etahi hoko kaore e whakaaetia.
- ki te Komihana e titiro mehemea e tika ana te utu i whakaritea.
- Ka tuhi ai i tana kupu ki tua o te pukapuka.
- Te mana o te whakawa tuarua.
- Te tikanga whakahrere mo runga i taua mea.
- Kaore e pokanoa ki te tau ki nga ritenga tuturu o te Kooti Hupirimi.
- Ko nga whakataunga &c ki te Komihana e titiro mehemea ranei e tika ana.

- Te Korero Tekā.
- Nga utu.
- Nga tikanga whakahaere.

He Pire E Huaina Ana

TE TURE hei arai mo te Hoko Tahae i nga Whenua Maori.

Na Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni kua huihui mai nei ki roto ki te Paremete, i runga hoki i te mana o taua Runanga, nga ritenga kua tuhia i raro nei:—

- Ko te Ingoa Poto mo tenei Ture ko "Te Ture arai mo te Hoko Tahae i nga Whenua Maori, 1880."
- Ko te whakamaramatanga tenei i nga kupu ka uru ki roto ki tenei Ture, ara:—
 - "Tangata Maori" nga tangata Maori no Niu Tireni tae atu ki nga hawhekaihe me a ratou uri mehemea he Maori nga matua.
 - "Te Tuku" he hoko, rihi, tuku pehea ranei i te whenua.
- ki te Kawana e whakatu, i ia taima i ia taima i runga i tona warati, tetahi tangata etahi tangata ranei hei Komihana Tiaki, me tu ia hei pera i te wa e pai ai te Kawana.
- Ko nga Komihana i whakaturia i mua ka waiho ano kia tu ana pera ano me te mea i whakaturia i runga i tenei Ture.
- E kore e mana te tuku i te whenua a te Maori kua karaatitia ki a ia e te Kuini, i runga ranei i tetahi Ture o te Paremete, mehemea kaore taua hoko i mahia i runga i te tika me te whakaaro pai; mehemea ranei he whenua e puritia ana i runga i te tikanga tiaki, a ko nga tikanga o taua tiakanga e takahia ana kaore e whakahaerea tikatia ana; mehemea ranei i hokona te whenua, ko te utu, tetahi wahi ranei o te utu he waipiro, he pu me etahi atu mea whawhai aha ranei, ko nga pukapuka hoko e mahia penatia ana ka takahi nei i nga tikanga o tenei Ture, ka noa rawa atu e kore e whakamanaa.
- ki te Komihana Kaitiaki e uiui i nga tikanga katoa e taea e ia mo runga i nga tuku whenua, kia mohio rawa ia mehemea e tika ana te hoko i whakahaerea hoki i runga i nga ritenga o te tekiana i runga ake nei, mehemea ranei e mohio tuturu ana nga tangata na ratou tana hoko ki ta ratou e mahi ai, me te utu ano hoki ka hoatu ki a ratou, kia mohio rawa hoki taua Komihana mehemea kua utna tikatia nga moni ki nga tangata tango, a tera ano hoki he wahi whenua i toe hei oranga mo nga tangata na ratou te hoko; a mo runga i taua mea ka whakawhiwhia te Komihana Kaitiaki ki nga mana katoa e whakaritea ana e "Te Ture mana o nga Komihana, 1867," ka tukua nei ki te Komihana e whakaturia ana i runga i taua Ture.
- Mehemea ka tuturu te whakaaro o te Komihana e marama ana nga tikanga o te hoko i te mea kua uiuia e ia, me tuhi ia i tetahi tiwhikete ki tua o te tino pukapuka hoko, whakaatu i taua mea, a e kore e ahei te whakamana taua pukapuka i runga i te tikanga rehita, e kore hoki e tukua ki roto ki Te Kooti Whakawa hei korero mehemea kaore ano kia tuhia he tiwhikete pera ki runga.
- Mehemea e whakaaro ana tetahi tangata he mate i pa ki a ia i runga i to mahi a te Komihana ki te tuku ki te pupuri ranei i taua tiwhikete, ka ahei ia te tahuri atu ki te Kooti Hupirimi ki te whakahe i te mahi a te Komihana, ko taua tono me whakahaere i runga i nga tikanga katoa ka whakahaua kia hanga i muri mai nei mo aua tu mea
- Mehemea ka kitea e te Kooti Hupirimi i runga i taua whakawakanga he mea tika kia whakaaetia e te Komihana, kia kaua ranei e whakaaetia e ia taua mea, ka ahei te Kooti i reira i runga i te pukapuka whakahau ki te whakakahore ki te whakaae ranei i taua hoko e hiahia ana, i runga i te mea e tika ana, a ka pera ano te whai mana o taua whakaae whakakahore ranei ano na te Komihana i kii.
- Kaore he mea i roto i tenei Ture e pa ana e pokanoa ana ranei ki te whakahaere ke i te mana me nga ritenga o te Kooti Hupirimi mo te waihotanga mo te whakanoa ranei i nga mahi e putaa ke ana i runga i nga tikanga o tenei Ture mo te mahi hoko tahae, ki te tuhi ranei i tetahi pukapuka whakahau i runga i ta taua Kooti e whakaaro ai he mea tika kia peratia.
- Kia whakaae ra ano te Kawana i roto i tona Runanga katahi ka ahei te rehita ki roto ki te Tari Rehita Pukapuka tetahi kupu Whakatau, ota aha ranei kia tau ki runga ki te whenua Maori kia ahei ai te tango i te whenua i runga i te Warati i whakaputaina hei whakaae i tetahi nama.
 - Ko te tangata e hiahia ana kia rehitatia he pukapuka pera mo runga i te whenua a te Maori, me tuku i tetahi panui ki a te Kawana i roto i tono Runanga, a mana e tuku atu ki tetahi Komihana hei uiui i nga tikanga katoa a ki taua Komihana e whakahoki atu ki te Kawana.
 - Me whakahaere e te Komihana Kaitiaki taua kimihanga i runga i nga tekiana tuarima me te tuaono o tenei Ture, a me tuku ia i ana korero ki te Kawana, ki te Kawana e whakaoti taua mea i runga i tana e kite ai e tika ana.
- Ko te tangata, nga tangata ranei e whaki ana i te korero teka i te mea kua oatitia ia ki te aroaro o tetahi

Komihana Kaitiaki ka kiia kua he ia i runga i te Ture.

- ki te Kawana i roto i tona Runanga Whiriwhiri, e whakarite i nga moni hei utu mo te whakahaere tikanga ki te aroaro o nga Komihana i runga i nga tikanga o tenei Ture, a ka tika kia tonoa, kia utua hoki aua moni utu.
- ki te Kawana i roto i tona Runanga Whiriwhiri, i runga hoki i te whakaae o te Kooti Hipirimi, e hanga i ia wa i ia wa nga tikanga whakahaere, ki te whakarereke ranei i aua tikanga i runga i tenei Ture ki tana e pai ai, a ko aua tikanga whakahaere me ta ki roto ki te Kahiti o Niu Tireni hei reira ka whai mana i runga i te ture.
- Kaua hoki e pa ki era Karaati i tukua putia ki nga tangata o roto hei tiota teneti, kaua hoki e pa ki te Karaati e whakahuatia ana i roto i tukua i runga i tetahi tikanga tiaki.
- Mehemea he whenua kua Karaatitia, ka Karaatia ranei a muri ake nei e te Karauna ki nga Maori e maha atu ana i te tangata kotahi; mehemea renei he tewhikete kua whakaputaina mo etahi whenua, a muri nei ranei puta ai, ki etahi Maori i raro i nga tikanga o te tekiana tua-wha o te "Ture mo te Tai Rawhiti 1868," me mana nga ritenga katoa o te Ture Kooti Whenua Maori e tu ana i taua takiwa mo nga wewehenga me nga roherohenga whenua, me nga riiwhitanga tupapaku ki nga whenua, a ko nga tikanga katoa o roto o taua tu ture mehemea e tau ana ki aua tu whenua, ki nga tangata ranei o te whenua, me na te Kooti Whenua Maori i whakatuturu te take, e pai ana ano kia tau ki nga whenua e takoto ana i roto i aua karaati, tiwhikete ranei kua tukua, a muri ranei tuku ai pera kua kiia ake nei, a tae atu hoki ki nga tangata o te whenua, timata mai i te ra o te whakaputanga a te kooti i puta ai te karaati te tiwhikete ranei, ka puta ranei a muri nei, penei ano me na te Kooti Whenua Maori i whakatuturu te take o te whenua e takoto ana i roto i taua Karaati i taua tiwhikete ranei.
- I runga i te tono a tetahi o nga hunga, i te whakaaro ake ano ranei a te Kooti Whenua Maori kia pera, ki taua kooti e tuku ki te Hupirimi Kooti e whakatau etahi putake o te ture e ara ake ana i tona aroaro, i roto i tetahi whakawa; hei reira me whakatarewa te mahi i roto i te Kooti Whenua Maori mo taua mea, na me whiriwhiri tetahi taha me tetahi taha i nga putake korero me taua take ture, i runga ano i te whakarite me te whakaae a te Kooti Whenua Maori, ka mutu, ka riro ki te Hupirimi Kooti e whakatau, na ko te whakataunga a te Hupirimi Kooti me whakahoki atu ki te Kooti Whenua Maori ko reira hei whakataunga hei whakatuturutanga i aua take.
- I roto i nga whakawakanga i te Hupirimi Kooti kua timataria i naianei, ka timataria ranei a muri nei, ki te puta ake he putake korero he take ritenga tikanga Maori ranei e pa ana ki tetahi whenua o roto i tetahi karauna Karaati, a e tika ana kia rapua kia whakatuturutia kia hangai ai te haere o taua mea e whakawakia ana; me whai mana te Hupirimi Kooti tetahi ranei o ona kaiwhakawa ki te tuku atu i taua putake i taua tikanga Maori ranei ki te Kooti Whenua Maori kia whakataua mai.
- Ka tukua mai he mea pera ki te Kooti whenua Maori me tahuri tonu ia ki te kimi i te tikanga, ki te whakatau hoki, a ka tuku whakatika atu i tona whakataunga ki te Hupirimi Kooti.
- Ko nga riihi mo nga Whenua Maori i whakaritea i mua atu i muri mai ranei i te putanga o te Karauna Karaati mo aua whenua, kihai nei i taea e te kai-riihi te utu i nga moni o taua riihi i te arai a te ture i etahi o nga kai-tuku, i te mea ranei kaore ano i kitea te paanga o etahi o nga kai-tuku, i te mea ranei kua mate tetahi o nga tangata i tika kia tango i aua moni; e tika ana kia utua e te kai-riihi aua moni mo nga kai-tuku ki tetahi o nga takatoranga moni a te katoa e tohua mai ana e te Kawana e te Kaiwhakawa ranei o te Kooti Whenua Maori, no te mea e whaimana ana te kawana me tetahi kaiwhakawa o te Kooti Whenua Maori ki te pera, ko taua utunga pera a te kai-riihi koia tana whakarite i nga kupu o roto i te riihi mo te reti; na ko te pukapuka whakaatu a te Apiha tango i aua moni kati ano he tohu whakapono i te utunga a te kai-riihi i aua moni o te reti, me te rironga ki taua Apih
- Ko aua tu moni katoa e tukua ana ki aua takatoranga moni a te katoa me whakaputa ano i raro i nga ritenga me nga tikanga e mau neii aua tekiana o te "Ture Whakatapu Tikanga Whenua, 1863."
- Ko nga paanga me nga whenua a etahi tangata e araia ana e te ture me mahi i raro i nga tikanga o te "Ture Whakatikatika i te Ture Whakahaere mo nga Whenua Maori, 1877," ano me te "Ture Whakahaere mo nga Whenua Maori, 1867," ko nga kai-taki hoki e whakaritea ana i raro i aua ture me whaimana ano hoki ki te riihi ki te hoko ranei ki te tangata ke nga paanga e tiakina ana e ratou, penei ano me era mea e uru ana te karauna ki roto.
- A no te mea kua whakawatia etahi take whenua kua whakataua, kaore ano ranei kia tino whakataua, a kua mahia etahi whakawa e te Kooti Whenua Maori i raro i te "Ture Whenua Maori' 1873," me ona ture whakatikatikanga, na kihai i aro ake te Kooti ki nga ritenga me nga mea i whakatapua e aua ture. No reira ka meingatia, ki te tono tetahi tangata kua whai-paanga, i muri ranei i whai-paanga ai ki roto ki tetahi whakawakanga pera, a i whakapono ki te tika o taua whakawa, me mana te Kooti i runga i te ture ki te whiriwhiri i taua mea a ka hanga i tetahi ritenga e marama ana ki a ia hei whakaora i te pohehetanga o taua Kooti, i tetahi henga ranei o ana whakahaere; na kia mana tonu te tuhinga a te Kooti ana tuhi ia ki

runga ki tetahi pukapuka tuku kua mahia i mua atu nei mo nga whenua e whakataua ana i runga i aua take, a me taea hoki te rehita taua pukapuka i roto i te tino Tari Rehita Pukapuka-tuku, Tari Tuku Whenua ranei.

Te Atikini. Nga Utu Pane Kuini I Runga I Nga Whenua Maori.

Whakawhaititanga.

Ingoa.

- Ingoa Poto.
- Te Whaituretang.
- Nga utu hei utunga i runga i te hoko tuatahi i te riihi, i te kurutete ranei.
- Nga utu apiti ki etahi atu utu. Tepara.

He Pire E Huaina Ana. HE TURE hei whakatakoto i etahi utu Pane Kuini mo runga i nga Hoko Whenua Maori.

Ka Meingatia hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga i tona mana, nga tikanga e whai ake nei:

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture utu Pane Kuini i runga i nga Whenua Maori 1880"
- Me timata te whaimana o tenei Ture i te ra tuatahi o Oketopa kotahi mano e waru rau e waru te kau.
- I te hokonga tuatahi, i te riihitanga, i te kurutetetanga ranei o te Whenua Maori kua puta nei he tiwhikete i raro i tetahi Ture e pa ana ki nga Whenua Maori, ahakoa taua whenua kei te puritia i raro i taua tiwhikete, i raro ranei i tetahi Karauna Karaati, i tetahi tiwhikete whaitaketanga ranei i puta i raro i "Te Ture Tuku Whenua 1870," me ona Ture whakatikatika, ka tonoa ano me utu era nga utu e whakaritea ana i roto i te Tepara ki tenei Ture.
- Ko nga utu e whakatakotoria ana i raro i tenei Ture e apitiria atu ana ki nga utu i whakatakotoria i runga i "Te Ture Pane Kuini 1875," me ona Ture whakatikatika, a ko nga tikanga huhua o aua Ture, me taea ana, me pa ki nga utu e whakatakotoria ana e tenei Ture, mehemea tonu nei nga tikanga i roto i taua Tepara i kuhua ki roto ki te Tepara tuatahi o "Te Ture Pane Kuini 1875".

Tepara.

- Pukapuka hoko, tuku ranei i runga i te hoko.
- Kurutetetanga: te kau pauna i roto i te rau o te nuinga o nga mea i utua, nga mea ranei i hoatu hei whakaritenga kurutete.
- Riihi, whakaaetanga riihi tetahi pukapuka tuhituhi ranei mo te noho ki runga i tetahi whenua.
‡ te mea kahore i whakatakotoria he moni hei whakarite, kia te kau pauna i roto i te rau o te whakatoputanga o nga moni o te reti.
‡ te mea i whakaritea ki te moni, kia kaua e utu reti i ia tau, kia te kau pauna i roto i te rau o aua moni.
‡ te mea i whakaritea ki te moni, me te utu reti ano boki i ia tau:—
‡ Kia te kau pauna i roto i te rau o aua moni whakarite.
‡ Kia te kau pauna i roto i te rau o te whakatoputanga o nga moni o te reti.

I te mea i whakaritea kia eatia katoatia, tetahi taha ranei o nga utu ki te takoha i runga i te nuinga o nga hua o te whenua, kia utua tera ki te moni ki te hua ano ranei o te whenua, me ata kimi ano te nuinga o aua mea, penei ano me te tikanga e whakatungia ana nga takoha i raro i te "Pire Fane Kuini 1875," me utu ano hoki kia te kau pauna i roto i te rau.

I te mea ka hokona he whenua kua utu Pane Kuini nei i raro i tenei Ture mo te riihitanga i mua atu, ka whakaitia nga moni e utua ana i te hokonga, ka wehea mai hoki era i utua ra i te riihitanga, a me e toe ana ano etahi, ko era mea e utu takoha i te hokonga.

Riwhi Mo Nga Maori E Mate Oha-Aki Kore Ana.

Whakawhaimtanga.

Whakaingoatanga.

Matua korero.

- Ingoa Poto.
- Whakamaramatanga.
- Ka whai mana te Kooti Whenua Maori ki te whakatu i nga tangata hei whakakapi i nga mea mate. Whenua Maori. Heretitamete.
- Te Wira kaore i mahia tikatia.
- ki te Kooti e whakaputa i te tiwhikete. 6. Kia pera hoki me te riwhitanga mo nga taonga o nga, Maori.
- Tiwhikete.
- Ka mahia i runga i nga tikanga o te pukapuka whakahaere.
- Nga tikanga whakahaere mo taua mea.

He Pire I Huaina HE TURE hei whakanui i te whakahaerenga o te mana o te Kooti Whakawa Whenua Maori kia ahei ai te whakatu riwhi mo nga tangata Maori e mate Oha-aki kore ana.

Notemea e pai ana kia hanga he tikanga e kitea ai he riwhitanga ki nga whenua me era atu mea kua oti te karaati ki nga tangata o te iwi Maori: A notemea tera ano pea he mea tika i runga i etahi tikanga kia kimihia nga tangata e tika ana i runga i te tikanga Maori kia whiwhi ki nga taonga o tetahi tangata Maori kua mate Oha-aki kore:

NA TENEI KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga hoki i te mana o taua Runanga nga ritenga i raro iho nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ka kiia ko "TeTure Riwhi monga Maori e mate oha-aki kore ana, 1880."
- I roto i tenei Ture, kei raro iho nei te whakamaramatanga o etahi o nga kupu, ara,—
 - "Maori" tona tikanga he tangata Maori no Niu Tireni tae atu ki nga hawekaihe me a ratou uri mehemea he Maori nga matua;
 - "Whenua Maori" tona tikanga he whenua e puritia ana e nga tangata Maori i runga i a ratou tikanga Maori, kua oti ano hoki te whakatau e te Kooti Whakawa Whenua Maori;
 - "Heretitamete" tona tikanga he whenua, whai taketanga ranei ki te whenua e puritia ana i runga i te karaati i tukua e - te karauna.
- Mehemea kua mate, ka mate ranei te tangata Maori e whai Whenua Maori ana ia, heretitamete ranei, a kaore i oti i a ia te hanga i tetahi wira hei whakatau i aua whenua, ka whai mana te Kpoti Whakawa Whenua Maori i runga i te tono a tetahi; Maori e ki ana e whai take ana ia, ki te uiui ki te kimi i te tangata e tika ana kia riro i a ia aua whenua, me whakahaere i runga i nga tikanga Maori
 - Ko nga whenua Maori me whakahaere e te Kooti i runga i nga tikanga Maori.
 - Ko nga heretitamete, i runga i nga mea pera ka kiia e te Kooti ko nga tangata i marematia ki ta te Maori tikanga o mua ka mana, ka whakahaerea i runga i nga ritenga o te ture o Niu Tireni.
- Ki te mea ka hanga he wira e te tangata kua mate, ka tuhi ranei i tetahi pukapuka ehara i te mea i mahia ki ta te ture e whakarite ai, a ka whakaarohia e te Kooti ko te tikanga o taua pukapuka he tuku na taua tangata i ona rawa i runga i te hiahia kua oti i a ia te tuhi roto, me hanga e te Kooti tetahi ota whakamana i taua mea.
- Kia oti i te Kooti te kimi i te tangata e tika ana ki tana i mahara ai hei whakakapi i te tunga o te tangata kua mate, hei reira ka whakaputa i te tiwhikete whakamana.
 - Me whakaatu ki roto ki taua tiwhikete te ra i mate ai te tangata, te ahua o te whenua, te ingoa me te wahi e noho ai te kai-tono.
 - Ka rite te whai mana o taua tiwhikete ano he mea tuhi na te tangata kua mate, pera me te mana o nga pukapuka katoa e tau ana ki a ia i te wa e ora ana ia, a ka ahei te rehita i aua whenua i tukua nei i roto i taua wira, ka rite tonu te mana ki te wira i hanga tikatia.
- I te mea ka mate te tangata Maori a e whai taonga ana ia i roto i Niu Tireni, ko te tangata e whai take ana

ki aua taonga i muri i a ia ka tika kia tonono ia ki te Kooti kia tukua tetahi tiwhikete whakaatu i te tangata e tika hei kai-riwhi, hei tango i aua taonga.

- Ka ahei te Kooti, i muri mai o te uiuinga, ki te tuku i tetahi tiwhikete, me tuhi te Tumuaki i tona ingoa, me whakanoho hoki te hiiri o te Kooti ki taua tiwhikete.
 - Ko taua tiwhikete ka waiho hei mea whakahaere i nga tikanga mo runga i te tangata kua tuhia ki roto.
 - Ko nga Ture me nga ritenga katoa atu, haunga ia nga mea i roto i tenei Ture, mo runga i te tuku pukapuka whakahaere aha ranei, mo nga mea o nga tangata i mate oha-aki kore, ka tau ki runga ki te tiwhikete pera.
- Whenua Rahui Maori.

Whakawhaititanga.

Ingoa.

Wahi I. Nga Whakaritenga.

- Ingoa Poto.
- Whakamaramatanga.
- Nga Whenua Rahui Maori.

Wahi II. Nga Whenua kua oti te Rahui.

- Whakamauranga whenua ki te Kaitiaki o nga Whenua Rahui Maori.
- Nga meatanga o mua ka tukua ki a ia.
- Ko nga pukapuka moni aha ranei a nga komihana tawhito mo nga whenua Rahui me tuku ki a ia.
- ki te Kaitiaki e tuhi e whakarite i nga pukapuka moni.
- Ka whai mana te Kaitiaki ki te tonono ki te Kooti.
- Nga pukapuka moni tau.

Wahi III. Nga Whenua ka Rahuitia a mua ake nei.

- Nga wahi whenua kua oti rawa te whakatuturu mo nga Maori.
- Wahi Rahui e waiho ana hei painga mo te katoa.
- Nga whenua i karaatia mo etahi tikanga tuturu.

Wahi IV. Ka tau nga ritenga ki runga ki nga meatanga noatu.

- Whakahaeretanga o nga wahi rahui.
- "Te Ture Kooti Whenua Maori, 1880," ka whakakotahitia ki roto ki tenei.
- Nga here ka taea te whakarereke te whakaka-hore ranei.
- Te ahua o te whakahaere.
- Me tuku atu te tauira o nga whakataunga ki te Kawana.
- ki te Kawana e kii me whakamana, me kore ranei. Ki te mea ka kore hei reira ka noa te whakatau a te Kooti.
- Nga ntu.
- Nga Panui Whakaatu i te tuunga o te Kooti.
- Te Whakatu i nga Kaiwhakahaere.
- Ka tika kia whakaaetia e nga Maori he whenua hei tuunga kura. Me kimi nga take ki te whenua. Ko nga korero whakahoki me ki kia mana. Katukua te whenua ki a te Kuini. Ka ahei kia karaatia aua wahi tuunga kura.

NA KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga hoki i te mana o taua Runanga nga Whakaritenga ka whakaaturia i raro iho nei:—

Wahi I.Nga Whakaritenga.

- Te Ingoa Poto o Tenei Ture ka kiia ko "Te Ture Whenua Rahui Maori, 1880."
- I roto i tenei Ture, kei raro iho nei te whakamaramatanga o etahi o nga kupu, ara,—
 - "Maori" tona tikanga he tangata Maori no Niu Tireni tae atu ki nga hawekaihe me a ratou uri mehemea he Maori nga matua;
 - "Whenua Maori" tona tikanga he whenua e puritia ana e nga tangata Maori i runga i a ratou tikanga Maori;
 - "Kooti Whenua Maori" tona tikanga ko te Kooti Whakawa Whenua Maori.
- I runga i nga tikanga o tenei Ture ka rite te mana o te Kooti whenua Maori ki runga ki tetahi ki etahi whenua Rahui Maori ranei kua oti te whakanoa ka whakanoatia ranei te mana Maori i runga, ka ahei te whakahaere, te tuku ano hoki i nga pukapuka whakahau mo taua tu whenua Rahui Maori e tukua ana kia whakawakia e te Kooti kia ahatia ranei, pera ano me te mana whakahaere i nga whenua Maori; a kia rite ai tenei mea me nga tikanga whakahaere o tenei Ture ka uru ki roto ki tenei kupu "Rahui Maori" enei tu whenua,—
 - Nga whenua kua oti te rahui ka rahuitia ranei a mua ake nei e nga Maori i roto i a ratou whenua i te wa i tukua ai e ratou ki te Kawanatanga, kua oti hoki te tuhi ki roto ki te pukapuka tuku, whakaatu i nga wahi ka rahuitia.
 - Nga whenua kua oti te rahui ka rahuitia ka wehea ketia ranei a mua ake hei oranga mo nga Maori i te wa i hoko ai ratou i etahi whenua ki te Kawanatanga, nga whenua katoa i mahia i runga i nga ritenga o te tekihana te kau ki wha o "Te Ture Whenua Rahui Maori o Niu Tireni, 1856," te tekihana tuawhitu ranei o "Te Ture Whakatikatika i Te Ture Whenua Rahui Maori, 1862," i kiia ra ka tau katoa nga tikanga o "Te Ture Whenua Rahui Maori o Niu Tireni, 1856," ki runga.
 - Nga whenua i uru ki roto ki nga whenua nui i whakaaetia i wehea ketia ranei hei oranga mo nga tangata Maori e Kanara Mekereweti, i runga ranei i nga kupu tohutohu a tetahi Komihana i whakaturia hei titiro i nga mahi hoko a te Niu Tireni Kapane i hoko whenua nei i nga Maori.
 - Nga whenua i rahuitia e te Niu Tireni Kapane hei oranga mo nga tangata Maori o Niu Tireni.
 - Nga whenua i tangohia e te Kawana hei mahinga hei oranga mo nga tangata Maori.
 - Nga whenua i tukua ki te Kai-tiaki o nga Whenua Rahui hei whakahaere i runga i nga tikanga o tenei Ture.
- E kore nga tikanga o tenei Ture e tau ki tera wahi o te Koroni kua oti te whakahua ki roto ki nga Apititanga I. me te II. o te Ota o te Kaunihera i tuhia i raro i nga tikanga o "Te Ture Whakanohonoho Kainga o Niu Tireni, 1863" (New Zealand Settlements Act), i te rua o nga ra o. Hepetema, 1865, e pa ana ki nga wahi whenua i whaka-huatia ra ki roto ki taua Ota e mohiotia ana ko Ngatiawa ko Ngatiruanui, ki te Tai ki Ngatiawa ki te Tai ki Ngatiruanui.

Wahi II.Nga Whenua Kua Oti Te Rahui.

- Ko nga whenua me nga taonga katoa i tukua i ia taima i ia tima i mua ki te Kawana, ki tetahi Komihana, Apiha ranei o te Kawanatanga i runga i te tikanga tiakanga, i runga ano hoki i nga ritenga o tetahi Ture Whenua Rahui Maori, ka whakataua iuaiane i tenei Ture ki tetahi Apiha me ana Kai-whakahaere ka whakaturia e te Kawana i ia wa ia wa mo taua mea, a ko taua Apiha me ana hoa ka whakakotahitia kia rite ki te mea kotahi ka whakaingoatia ia ko te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, a ka tu ia hei pera i te wa e paingia ai e te Kawana: I nga peratanga katoa ko nga whenua e tukua penatia ana ki te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, ka whakahaerea i runga i nga tikanga o te Kooti Whenua Maori ina tangohia ki reira e te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori i runga i tenei Ture, a ka taea e taua Kooti te mahi, ka taea hoki te tuku e te Kuini, pera ano me te mea he whenua na nga Maori e kiia ana e "Te Ture Whenua Maori, 1880."
- Ko nga pukapuka tuku whenua, riihi, mokete aha ranei kua oti te tuhi me te whakarite, ka mahia ranei a mua ake nei, i runga i nga ritenga o tetahi o etahi ranei o aua Ture kua whakakorea, e te Kawana, e tetahi Komihana, Kai-whakahaere ranei i whakaturia i runga i nga tikanga o tetahi Ture, ka kiia inaianei na te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori nana i mahi i whakarite, a ka whai ture, ka whakahaerea, ka whakaotia e i a tahi me ana hoa whakahaere aua tu pukapuka kia haere tika i runga i nga torero i tuhia ki

aua pukapuka tuku whenua, riihi mokete aha ranei.

- Me tuku atu he pukapuka e aua Komihana ratou tahi me nga Kaiwhakakaere i roto i nga marama e rua timata atu i te whaimanatanga o tenei Ture, ki te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, whakaatu tika i nga korero me te ahua o nga moni mo runga i nga whenua e puritia ana e whakahaerea ana ranei e ratou, a ki taua Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori e titiro aua pukapuka ka whakahaere tikanga ai i roto i te Kooti Kupirimi ki tana i kite ai e tika ana kia peratia.
- I mua atu o te marama o Mei, i roto i te tau Kotahi mano e waru rau e waru te kau ki *tahi*, me tuku te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori i tetahi pukapuka ki te Hekeretari o te Koroni whakaatu i aua mea, me tuhi hoki ia i tetahi kupu whakamarama ki runga mo ia wahi rahui ki tana e kite ai e tika ana, a ko aua pukapuka katoa ki te Hekeretari o te Koroni e whakatakoto ki te aroaro o nga Whare e rua o te Paremete i muri tonu mai o te taenga atu ki a ia.
- Ka ahei te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, ki te mea ka whakaaro ia he mea tika kia peratia, ki te tango atu i tetahi o aua tu whenua ki te Kooti Whenua Maori kia mahia i runga i nga tikanga o tenei Ture, a kia ahei ai te timata i taua mahi ki reira, ka whai mana te tono i tukua e ia ake, ka waiho hoki hei tono na nga tangata e whai take ana, otira i mua o te kupu whakatau tuturu ka puta i te Kooti, me matua kimi e te Kooti mehemea ranei he pono kua whakaae katoa nga tangata whai take ki taua tono kia whakawakia.
- I te wa e whakahaere ana te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori i tetahi whenua rahui ranei i runga i nga tikanga o tenei Ture, me tuku ia i ia tau i ia tau i tetahi pukapuka ki te Hekeretari o te Koroni whakaatu i nga korero me nga moni mo taua mea, a ki te Hekeretari o te Koroni e whakatakoto taua pukapuka ki te aroaro o nga Whare e rua o te Paremete i muri tata mai o te taenga o taua pukapuka ki a ia.

Wahi III. Nga Whenua Ka Rahuitia A Mua Ake Nei.

- A notemea e whakaarohia nuitia ana e te katoa kia kaua e tukua katoatia e nga Maori a ratou whenua kaoree waiho i tetahi wahihei oranga mo ratou: Na ka meingatia ano ko tetahi meaheimahi mate Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori e tana hoa whakahaere ranei, kawhakaturia i runga i nga tikanga ka tuhia i muri nei, kia tu ki te aroaro o te Kooti Whenua Maori ki reira whai korero ai hei whakaatu i te take e tika ai kia tukua he tikanga here ki runga ki nga whenua e whakawatia ana e te Kooti, kei hokona.
- A notemea he mea tika kia whai mana nga tangata whakahaere o te Kawanatanga ki te whakaatu i nga take e kore ai e tika kia hokona tetahi, etahi piihi whenua ranei ki te tangata engari ki a te Kuini anake ki ana kaiwhakahaere ranei, mehemea ka kitea e hiahia ana taua whenua hei rori, hei wapu, hei tauranga aha ranei hei painga mo te katoa, ka kitea ranei tera he painga te putanga ake mehemea ka tangohia: Na ka meingatia ano ka whai mana te tangata, etahi tangata ranei ka whakaturia e te Kawana mo taua mea kia tu ia ki roto ki te Kooti Whenua Maori mo te taha ki a te Kuini, ki reira whai korero ai hei whakaatu i te take e tika ai kia tau te here ki runga ki etahi whenua e whakawakia ana, hei painga mo te katoa.
- Ka whai mana te Kooti i te mea e whakahaere ana i tetahi mea i runga i nga tikanga o tenei Ture ki te whakahau kia hanga he karaati kia whakaputaina ki te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori ki nga Kaitiaki ranei, whakaatu atu i roto i taua pukapuka whakatau i nga ingoa o nga kaitiaki, nga take o te tiakanga, nga ingoa ranei o etahi atu tiakanga, me nga whenua, take ranei ka hanga e taua karaati.

Wahi IV. Ka Tau Nga Ritenga Ki Runga Ki Nga Meatanga Noatu.

- Ka whai mana te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori me nga kaitiaki katoa ka whakaturia e te Kooti "Whenua Maori i runga i nga ritenga kua oti nei te tuhi, ki te mahi, ki te whakahaere i nga whenua rahui katoa kua oti te tuku ki a ratou, otira me whakahaere kia rite nga tikanga katoa i whakatakotoria i te tuatahi, i tuhituhia ranei ki roto ki nga pukapuka whakariterite, a i runga i ena tu whenua rahui, me era whenua rahui ke atu i tukua nei ki aia i runga i nga tikanga o tenei Ture, ka whawhiwhia ia ki nga mana ka tau hoki ki runga ki a ia nga ritenga ture pera ano me te kaitiaki ka whakaturia e mahi ana hoki i runga i nga whakahaere o "Te Ture Whakahaere i nga Whenua Tuturu o nga Maori, 1867," haunga ia te wahanga tuawaru o te tekiana tuawaru, me nga Ture Whakatikatika katoa i taua Ture: I nga peratanga katoa ko "te Kawana" e korerotia ana ki reira, ka kiia, ka mohiotia hoki i runga i nga tikanga o tenei Ture, ko tetahi Kaiwhakawa ko etahi Kaiwhakawa ranei o te Kooti Hupirimi o te Kooti Whenua Maori ranei: A

ka meingatia hoki e kore e ahei te hanga riihi engari me matua tuku te whenua kua tuhia ki roto ki te pukapuka kia maketitia, a me ata panui i te tuatahi ki roto ki nga nupepa tera e hokoa a maketitia te riihi.

- Ko nga tikanga katoa o "Te Ture Kooti Whenua Maori, 1880," e kitea ana e tika ana kia peratia, ka whakataua ki runga ki tenei Ture hei whakahaere, a ka whakaurua ka korerotia tahitia ana tikanga, ko nga utu me nga tikanga whakahaere katoa ka tukua kia pa ki nga mahi i roto i te Kooti i runga i te mana o tenei Ture.
- Mehemea kua oti te tuhi ki te Karauna karaati, kua whakapiria ranei kua tuhia ranei ki tua o taua kaarati i runga i te whakahaere o tetahi Ture, etahi kupu here aha ranei kia kaua e hokona te whenua ki te tangata ke engari ki a Te Kuini anake ki tetahi Kawanatanga ranei hei painga mo te katoa, ka whai mana taua tangata aua tangata ranei kua tuhia ki roto i taua karaati, o ratou kai-whakahaere ranei, e te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, e tetahi Kaitiaki ranei ka whakaturia i runga i nga tikanga o tenei Ture, ki te tono ki te Kooti Whenua Maori kia whakakorea kia unuhia ranei aua tikanga here; a ka whai mana te Kooti ki te whakarongo ki te whakarite i te tono, ki te whakakahore ranei i runga i ta te Kooti e kite ai e tika ana, engari me matua titiro e te Kooti nga tono kia mohiotia mehemea ranei e tika ana, mehemea ranei kua tae te kupu tono a te Kaitiaki i nga Whenua Ranui Maori i te tuatahi, me te whakaae ano hoki o nga tangata e whai take ana ki whenua. A ka whai mana te pukapuka whakataua a te Kooti i runga i te ture, ka ahei kia rehitatia ki te Tari o nga pukapuka Karaati.
- I mua o te whakakorenga i nga tikanga here, aha ranei e tau ana ki runga ki tetahi whenua rahui Maori, me matua patai e te Kooti i te tuatahi kia tino mohiotia ai tera ano he piihi kua rahuitia, ka rahuitia ranei hei oranga hei painga mo te iwi, hapu, tangata ranei nana taua whenua rahui tetahi wahi ranei.
- Ka whai mana te Kooti, mehemea ka kitea he mea tika kia peratia, ki te whakahau kia whakahaerea nga moni e riro mai ana hei utu mo tetahi rahui, hei hoko i tetahi whenua ke, ki te tuku ranei ki tetahi atu mea kia puta mai ai he moni whangai hei painga mo nga tangata, ki te whakatu whare, ki te mahi ranei i te whenua rahui kia pai.
- Ko nga pukapuka whakataua pena mo te whakakore mo te whakarereke ranei i nga tikanga here aha ranei, me tuhi ki tua o te karaati i tuhia ra nga tikanga here ki roto, me tuhi te Kai-whakarite Whakawa nana i whakawa, te Tumuaki o nga Kai-whakarite whakawa ranei i tona ingoa, me hiiri hoki ki te hiiri o te Kooti, hei reira ka whai mana taua mea ki te whakakore rawa i nga here aha ranei i whakataua i mua ki runga ki nga whenua aha ranei i whakaaturia ki roto ki te kaarati i tonoa nei kia whakawakia, pera ano me te mea kaore i whakataua he here ki te whenua, mehemea ra ka whakataua e te Kooti kia peratia a ko te kupu whakataua a te Kooti, kua oti te tuhi ki tua o tetahi Karauna Karaati ano kia whakakorea kia whakakarereketia ranei tetahi wahi o nga tikanga here, ka whakahaerea i ranga i nga ritenga i whakatakatoria ki roto ki taua karaati.
- Me tuku wawe atu ki te Mini a mo te taha Maori te tauira o nga pukapuka whakataua katoa e whakaputina ana i runga i nga tikanga o tenei Ture kia ahei ai ia te tuku atu ki te Kawana kia whakaritea e ia.
- Ka whai mana te Kawana i roto i nga ra e rua te kau ki waru i muri mai o te taenga atu o nga tauira o aua pukapuka ki te Minita mo te taha Maori, ki te whakapuaki ko te kupu whakataua a te Kooti mo tera mea kaua e mana, ko taua kii ana me panui ki roto ki te *Kahiti* a te Kawanatanga.
- I runga i te panui pera mo tetahi kupu whakataua a te Kooti, hei reira ka kore te mana o taua whakataunga, pera ano me te mea kaore ano kia whakawakia.
- Ka whai mana te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori ki te hanga i tetahi rarangi whakaatu i nga moni hei hoatu ki a ia i runga i te whakahaere o tenei Ture, ka whai mana hoki ki te whakarereke i taua rarangi moni i ia taima, i ia taima: Engari i nga peratanga katoa me tuhi te Kawana i tona whakaaetanga.
- Me tuku wawe atu e te Tumuaki o nga Kai-whakarite Whakawa ki te Kaitiaki i nga "Whenua Rahui Maori ki ona kaiwhakahaere ka whakaturia i runga i nga tikanga o tenei Ture, nga tauira o nga panui katoa e tukua ana e te Kooti Whenua Maori whakaatu i nga tuunga o te Kooti.
- Ka ahei te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, i runga i nga pukapuka ka tuhia e ia, ki te whakatu i ia taima i ia taima i tetahi tangata hei Kai-whakahaere ki te mahi i nga mea katoa i whakawhiwhia ki te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori, i roto i te takiwa kua oti te whakaatu ki roto ki te pukapuka whakatu i a ia, me te roa hoki o te wa hei tuunga mona me nga tikanga whakahaere, kua tuhia hoki era ki taua pukapuka; a ka ahei hoki te whakakore i tona tuunga i te wa e kitea ana he mea tikea kia peratia.
- Mehemea ka whakaae etahi Maori ki te wehe ke i tetahi piihi whenua a ratou kaua e nui ake i te kotahi te kau eka hei tuunga kura, ko te take ki taua whenua kaore ano kia whakawakia e te Kooti Whenua Maori, ka ahei te Kawana ki te whakatu i tetahi tangata tika hei kimi i te take a nga Maori ki taua whenua, me te whakaae ano hoki o aua tangata ki te tuku pera i te whenua.

Me whakarite e taua tangata tetahi wahi tu tata ki te whenua hei korero i taua mea, me matua panui ki roto ki te nupepa kia mohiotia ai.

Ko nga korero whakarite a taua tangata, ki te mea ka whakaaetia e te Kawana, me waiho hei kupu

tuturu whakaoti rawa mo runga i taua whai taketanga me te whakaaetanga, a me panui ki roto ki te Kahiti a te Kawanatanga kia tika ai.

Ko taua whenua ka tukua rawatia i reira ki a te Kuini me ona kai-whakahaere timata mai i te ra i panuitia ai, hei wahi tuunga kura, kaua rawa mo tetahi atu mea.

Hei reira ka whai mana te Kawana ki te karaati i taua piihi whenua ki tetahi tangata, Pakeha, Maori ranei, ki tetahi runanga ranei hei whakahaere, a ka tukua e ia etahi o nga mana o te Kaitiaki i nga Whenua Rahui Maori ki a ratou hei whakamana i a ratou mahi.

Taiepa.

Whakawhaititanga.

Whakaingoatanga.

- Ingoa Poto.
- Whakamaramatanga.
- Kaua tenei Ture e whai mana ki nga whenua Maori.
- Kaua tenei Ture e whai mana ki nga whenua papa-tupu a te Kawanatanga.
- Ka whai mana tenei Ture ki nga tangata riihi whenua, nga whenua ano hoki taihoa e hokona e ratou.
- Ka whai mana kia utu te tangata e reti ana i te whenua Kawanatanga i te moni takoha mo te hawhe o nga moni i pau mo te hangaaga. Te take.

TE HANGA ME TE WHAKAPAI I NGA TAIIEPA.

- Te ahua o te taiepa ka kiiia he taiepa tika.
- Ko nga taiepa e tu ana inaianei ka waiho.
- ki nga tangata noho tata e utu tetahi wahi o nga moni ka pau i te hanganga i te taiepa.
- Me tuku panui te tangata ki tona hoa noho tata, mehemea ka whakaaro ia kia hanga he taiepa.
- Nga whakahe mo te taiepa, ka kiiia kia hanga.
- Tikanga whakahaere i te mea e ahua ke ana etahi o nga panui whakatu taiepa.
- Mehemea kahore e whakaaetia, ka taea ano te hanga te taiepa.
- Mehemea ka hapa i tetahi te utu i te wahi o te moni e tika ana kia utua e ia, ka ahei kia hanga e te Kai-tono te taiepa, muri iho ka tamana i te tangata i hapa, kia utua e ia tana wahi.
- Me hoatu he moni.
- Mehemea ko nga whenua tu-tata, he whenua na te Kawanatanga, na nga Maori ranei.
- Mo te whakatu taiepa, kaore i oti te whakahua ki te Apiti A.
- Te utu nui mo tetahi hawhe o te taiepa,
- Ka ahei kia tapahia te ngaherehere i te wahi e haerea ana e te taiepa.
- Mehemea he awa, he aha ranei, he rohe Maori, te mana whakaae i te wahi hei haerenga mo te taiepa.
- Ka tika ano mehemea e haere ana tetahi wahi o te taiepa i runga i te whenua tu-tata.
- Ko te tangata e waiho ana i te taiepa hei painga mona ka tika kia utu ia i te takoha mo te hawhe o nga moni i pau.
- Mana ki te hanga taiepa hei tiaki i nga rakau kua whakatokia kia tupu hei taiepa.

TE HANGA HOU I NGA TAIIEPA.

- ki nga tangata noho tata e whakaora i nga taiepa e pakaru ana.
- Te tikanga whakahaere e taea ai te tango mai i te moni ka tonoa hei whakaora i te taiepa wehewehe.
- Moni hei hoatu i te mea ka kino te taiepa.
- Haunga ia nga mea e kino ana i runga i te kore tupato o te tangata.
- Te tikanga mo nga mea e kainga ana e te ahi.

NGA MEATANGA NOATU.

- Ka whai mana kia tonoa te moni takoha.
- Nga tangata e kiiia ana e tenei Ture kia utu ratou, e taea ai hoki te tonono i te moni.

- Te mana o nga Kai-whakawa, Ateha ranei mo runga i nga mea e puta ake ana i raro i tenei Ture.
- Te whakamana i ana kupu whakatau.
- Kaua tenei Ture e pokanoa ki nga kirimana.
- Me hanga he keeti ki nga taiepa e whakaturia ana ki runga ki nga whenua a te Kawanatanga
- Ka ahei kia haere te tangata ki runga ki te whenua tu-tata i te wa e mahi ana ia i te taiepa i te mea e hara i te kaari, aha ranei.
- Mehemea ka kino te kaari i te tangata e mahi ana, ka tika kia utua e te tangata nana i kino ai.
- Te whakahaere o te tono i te moni pera, ka taea te tono i runga i te hamene kirimina.
- Te mana o te tangata nana te whenua, ki te haere mai ki te whakahoki kupu i roto i te Kooti mo tana tangata Kai-reti, i raro i nga tikanga o tenei Ture.
- Whakatikatika i etahi Ture. Nga Apititanga.

He Pire E Whakahuatia Ana HE TURE hei whakahaere tikanga mo te hanga i nga taiepa wehewehe.

Na Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni enoho huihui ana i roto i te Paremete, i runga hoki i te mana o taua Runanga nga whakaritenga ka whakaaturia i raro iho nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ka kiiia ko "Te Ture Taiepa, 1880"; ka timata te whai mana i te tahi o nga ra o Hanuere, i te tau kotahi mano e waru rau e *waru tekau ki tahi*.
 - I te "whakamaoritanga o nga ritenga o tenei Ture, koia anoenei kei raro iho nei nga tikanga o nga kupu ka tuhia nei:—
 - "Te whakaora," tona tikanga he whakapai, he whakahaere, kei kino te taiepa tupu, awa ranei, tetahi wahi ranei o aua mea.
 - "Te Tuku" me te "Tukunga" tona tikanga he tuku iti i te whenua i runga i te hoko, i te riihi, i te raihana ranei, i te hoko rawa atu, aha ranei.
 - "Tangata Nama" tona tikanga, ko te tangata nana ake te whenua, kei a ia ranei e pupuri ana te whenua mo nga tau kaore e iti iho ana i te tekau ma-rua tau, i raro i nga tikanga o nga ture nei: Ko te kai-tiaki, tangata ranei e kiiia ana i runga i te Ture, kaore e tika ana kia whai mana ia ki te whenua e kore e uru ki roto ki te tikanga o te kupu nei "Tangata Nama," ko te tangata e tuku ana i te moni hei mokete i te whenua, engari, kaore e noho ana ki runga, ka uru ano ia.
 - "Te tangata e noho ana ki runga ki te whenua," tona tikanga, ko nga tangata katoa e noho ana ki runga ki te whenua, e tika ana ranei kia noho ki runga ki tetahi whenua kua riro mai ki a ia i te Kawanatanga.
 - "Taiepa Wehewehe" tona tikanga ko nga taiepa wehe i te whenua a tetahi tangata, a tetahi tangata.
 - "Huarahi," "Tiriti" ranei, tona tikanga ko nga huarahi katoa, ara iti, whakawhitinga, wahi nui ranei, ahakoa hei haerenga kaata, hoiho, waewae ranei.
 - "Whenua Kawanatanga" tona tikanga ko nga whenua katoa kua oti te kii he whenua Kawanatanga.
 - "Whenua Maori" tona tikanga ko nga whenua i roto i te koroni na nga Maori ake ano i runga i nga tikanga Maori, a kaore ano kia karaatitia.
 - "Rahui Maori" ko nga whenua katoa, ahakoa whenua Maori whenua Kawanatanga ranei kua oti te rahui hei painga mo nga tangata Maori.
 - "Rahui a te Katoa" tona tikanga ko nga whenua a te Kuini kua rahuitia hei painga mo te katoa.
 - "Karauna Tenata" tona tikanga ko te tangata e reti ana i tetahi whenua ko nga utu reti e tukua ana ki te Kawanatanga, e noho ana ranei ki runga ki nga whenua i rahuitia.
 - "Pakeha" tona tikanga ko nga tangata katoa e hara i te mea no te iwi Maori.
 - "Panui" tona tikanga he pukapuka tuhi, he mea ta ranei, hei tuku ki te tangata, hei waiho ki tona whare, a ki te mea e ngaro atu ana te tangata mona, me hoatu taua panui ki tona kai-whakahaere.
- A ki te mea kaore ona kai-whakahaere i roto i te koroni, hei reira me panui ki te nupepa o te takiwa kia toru nga panuitanga.
- Ma te kai-tuku o te panui e ata whakaatu e oati hoki mehemea kua tae taua panui ki te tangata mona.
 - E kore tenei Ture e whai mana ki runga ki nga whenua Maori, haunga ia nga whenua kua whakawakia e te Kooti Whenua Maori, kua puta te pukapuka whakamaharatanga take tiwhikete ranei i taua Kooti, a e nohoia ana e te Pakeha.
- Ka ahei te Kawana i ia wa i ia wa, i nga taima e paingia e ia, i runga i te Ota o te Runanga Whiriwhiri ki te kii me whai mana tenei Ture ki runga ki nga whenua katoa ka whakaaturia ki roto ki taua ota, a hei

reira ka tau tenei Ture ki runga.

- E kore tenei Ture e whai mana ki nga whenua papa-tupu a te Kawanatanga; e kore hoki te Kawanatanga, te Kawana, nga Land Board, nga apiha ranei ka whakaturia e te Kawana, e te Kawana ranei i roto i tona Runanga Whiriwhiri hei whakahaere i nga whenua a te Kawanatanga, e tika, i runga i nga tikanga o tenei Ture, kia utu ia i tetahi wahi o te moni mo te hanganga i te taiepa haere i waenganui o te whenua a te tangata me te whenua a te Kawanatanga kia ahei ai te wehe.
- Ka whai mana nga tikanga o tenei Ture ki nga tangata katoa e whiriwhiri whenua ana mo ratou i runga i te tikanga nama, riihi whenua ranei hei paamu, ano na ratou ake nga whenua, ka tika kia utu ratou i nga moni e whakaritea ana hei utu mo nga taiepa, pera ano me nga tikanga ka tau ki runga ki nga tangata na ratou ake nga whenua, ka whakahuatia i raro iho nei.
- Ka rite nga tikanga mo nga Karauna tenata mo te mahi i nga taiepa i runga i nga whenua e nohoia ana e ratou pera ano me te paanga ki nga tangata nana ake te whenua, heoi ano te mea ahu a takoto ke ana ko tenei ara,—

Mehemea ka hanga he taiepa hei rohe i nga whenua Kawanatanga, nga whenua ranei e tukua ana i runga i te tikanga raihana, ko nga taiepa he mea whakatu i runga i nga tikanga o tenei Ture, a ka tango te tangata i etahi o nga whenua i runga i te riihi aha ranei, ka waiho mana te whakaaro ki te utu ki nga tangata nana te taiepa i hanga i te hawhe o nga moni mo te hanganga, mehemea ranei ka pai ia kia utu i te moni takoha kia rite ki te kotahi te kau pauna mo ia rau pauna i pau, ko aua moni takoha me utu i ia tau i ia tau e noho ana ia i runga i te whenua.

TE HANGA ME TE WHAKAPAI I NGTA TAIIEPA.

- Ka meingatia e tenei Ture hei taiepa tika nga taiepa katoa e hanga ana kia rite ki te ahua kua whakahuatia ki roto ki te Apiti A, i raro iho nei.
- Ko nga taiepa e tu ana inaianei, i whakaturia ranei i runga i nga tikanga o nga Ture kua whakakahoretia nei, kaore he tikanga kia hanga ano aua taiepa, kia whai mana ai i raro i nga tikanga o tenei Ture, engari kia kino ra ano ka whakatu ai.
- Ko nga tangata na ratou nga whenua, nga tangata ranei e noho ana i runga i nga whenua tu-tata, kaore ano kia taiepatia tikatia, ka tika kia utua e ratou te hawhe o nga moni e pau i te hanganga i te taiepa wehewehe, ka tika hoki kia utu ratou i tetahi hawhe o te moni hei hanga, ahakoa kaore e puta rawa te taiepa ki te pito whakamutunga o te rohe,
Engari e kore e tika kia utu te tangata i te hawhe o nga moni mehemea kaore i oti rawa tetahi pito ki tetahi pito.
- Ko te tangata e hiahia ana kia tono ia ki tona hoa tu-tata kia utu ia i tetahi wahi o te moni hei hanga i te taiepa wehewehe i raro nga tikanga o tenei Ture, ko te mea tika me tuku ia i tetahi panui pera me te mea kua whakahuatia ki roto ki te Apiti B, i raro iho nei, me whakaatu i te rohe me tetahi kupu ano hoki mo te taiepa ara, te ahua o te taiepa e hiahiatia ana e ia kia hanga.
Mehemea ka hanga noatia e te tangata te taiepa wehewehe, kaore ia i tuku panui atu, e kore e tika kia tono ia ki tona hoa noho tata kia utu ia i tetahi wahi.
- Mehemea ka tukua he panui tono kia hanga he taiepa a ka whakahe te tangata ki te ahua o te taiepa kua tonoa atu kia mahia, ko taua panui he mea tuku i runga i te mana o tenei Ture, a e hiahia ana ia kia whakaturia he taiepa, ahua ke ka ahei ia i roto i nga ra e rua tekau ma-tahi i muri mai o taenga atu o te panui ki a ia, te whakahoki i tetahi kupu ki te kai tono me tuhituhi atu me ki atu ia e whakahe ana ia ki te ahua o te taiepa e kiia ra e ia kia hanga; a hei reira (mehemea ka kore e rite i a raua te ahua o te taiepa hei mahi), ki tetahi Kai-Whakawa e whakarite ka whakahaere ai i runga i nga tikanga o te tekahina *toru tekau ki rua* o tenei Ture, ki tera e whakarite te ahua o te taiepa me nga moni tika hei utu.
- Mehemea ka tuku panui nga tangata noho tata ki tetahi kia hanga nga taiepa wehewehe, a i roto i aua panui tono e ahua ke ana nga taiepa e whakahaua ana kia mahia, hei reira (mehemea ka kore e rite i a ratou ake), ki tetahi Kai-Whakawa e whakariterite a me whakahaere i runga i nga tikanga o te tekihana *torn tekau ma-rua* o tenei Ture, ki tera e whakarite te ahua o nga taiepa hei hanga me nga moni hei utu.
- Mehemea (i rote i nga marama e rua i te mea he whenua watea te whenua hei taiepa, a e ono marama mehemea e kapi ana i te ngaherehere), i muri o te taenga atu o te panui tono kia hanga te taiepa i runga i nga tikanga o tenei Ture, ka kore e oti i a raua te whakarite i nga mea katoa kia ahei ai te mahi i taua taiepa kua tonoa nei, a kahore he pukapuka whakahoki atu a te tangata e tonoa ana, whakahe i te panui tono i runga i nga tikanga o te tekihana *tekau ma-rima* o tenei Ture, ka ahei i reira kia mahia e te kai-tono te taiepa i runga i te mana o tenei Ture.
- Mehemea ka hapa i tetahi tangata te whakarite i tana whakaaetanga kua hanga, a kua pahi te marama kotahi hei mahi, ka ahei rawa i reira kia hanga te taiepa e te kai tono, i roto ranei i nga marama a ono, ko

te ahua o taua taiepa kia rite ki te mea i whakaaetia i te tuatahi kia mahia e raua, tetahi taiepa ahua ke ranei kia whai mana i runga i tenei Ture, a muri iho ka taea e ia te tono i te tangata i hapa kia utua e ia te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga i taua taiepa.

- A me utu te tangata i tae nei te tono ki a ia i te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga i taua taiepa wehewehe, ko aua moni me utu i roto i te marama kotahi i muri mai o te taenga atu o te panui kia ia.
- Mehemea ka whakaturia he taiepa ki runga ki etahi whenua, ai taua wa he whenua kua oti te wehe ke e tenei Ture hei reira mehemea ka nohoia ka riro ranei etahi o nga whenua tu tata, ka tika i roto i te marama kotahi i muri mai i te rironga o te whenua i a ia, kia utu ia i te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga i te taiepa wehewehe.

- Mehemea ka hiahia te tangata ki te whakatu i tetahi taiepa wehewehe kia kaua e ahua rite ki te mea e whakahuatia ana ki roto ki te Apiti A, me tuku ia i tetahi panui ki nga tangata noho tata ki atu ki a ratou e hiahia ana ia kia hanga tahitia e ratou he taiepa ahua pera; a ki te mea ka kore ratou e whakahoki kupu mai ki a ia i roto i te marama kotahi whakahe i tana tono, ka ahei ia i reira te mahi i te taiepa e hiahiatia ana e ia, a ka kiia e whai mana ana taua taiepa i runga i nga tikanga o tenei Ture.

Ka ahei hoki ia te tono atu ki a ratou kia utu ratou i tetahi wahi o nga moni i utua e ia hei hanganga, ko aua moni kaua e nui ake i te moni o waho kua whakaaetia e tenei Ture ara, kaua e nui ake i te hawhe.

- Ko te utu nui hei utu mo tetahi hawhe o te taiepa tika hei tono, kaua e neke atu i te rua te kau hereni mo te tini, i waho ke o nga moni ka utua mo te mahinga i te raina mo te taiepa, ara mo te turaki i nga rakau aha ranei e tu ana kia watea ai.

Otira haunga ia nga taiepa ka hanga ki roto ki te rohe o nga Kawanatanga taone pera te ahua me te mea kua whakahuatia ki roto ki te Apiti A, Nama 3, ko te utu tika mo te taiepa pera kaua e neke atu i te toru te kau ki rima hereni mo te tini.

I nga peratanga katoa ko nga moni ka tonoa kaua rawa e nui ake i te hawhe o te moni i pau hei hanganga i te taiepa.

- Ka whai mana te tangata ki te turaki i nga rakau o te ngaherehere kia watea ai te raina hei haerenga mo te taiepa, mehemea ko te wahi hei taiepa e kapi ana i te nga herehere, erangi me tuku panui ia ki te tangata nana tetahi wahi o te ngaherehere kia mohio ai ia, ko te whanui o te wahi o te ngaherehere hei tapahikaua e neke atu i te ono putu itetahi taha i tetahi taha o te raina taiepa puta noa, ka a hei hoki ia ki te tapahi i te rakau, nui-ina tu ki te wahi hei haerenga mo te taiepa etahi rakau ranei e whakaarohia ana e ia tera hinga kei pakuru te taiepa; ko te utu ka pau mo runga i taua mahi ka, kiia ko tetahi wahi tena o te utu mo te taiepa, a me whakarite marire.

- Mehemea he awa nui, he awa iti ranei te rohe o nga whenua tu tata, ka tika kia whakaae nga tangata na ratou nga whenua, whenua ranei e nohoia ana e ratou, ki te raina hei haerenga mo te taiepa ki te taha o te awa ki ta ratou e pai ai, a mehemea ka kore e whakaae ka ahei i reira kia haere tetahi o ratou ki te Kai-Whakawa o te takiwa a mana e ki mehemea e tika ana kia hanga he taiepa, mama hoki e whakarite i te raina hei haerenga mo te taiepa, mana hoki e kimi mehemea e tika kia utua he moni e tetahi o aua tangata mo te haere o te taiepa i runga i te whenua, mo te whakakino ranei i te whenua.

Otira ahakoa ka whakataua e te Kai-Whakawa kia hanga nga taiepa ki runga ki te whenua a te tangata i runga i te tikanga pena, e kore e waiho hei take whakararuraru i te paanga o te tangata ki te whenua, heoi ano kia ahei ai te whakahaere i runga i nga tikanga o tenei Ture.

- Ka whai mana te tangata e noho ana ki runga ki te whenua, nana ake ranei te whenua, te keru i te awa mo te taiepa ko nga oneone hei hanga i te taiepa—kei a ia te whakaaro kia keria te awe ki te taha ranei ki a ia ki te taha ranei ki tona hoa noho tata.

E kore e tika kia keria he awa mehemea e tupu ana te tataramoa aha ranei kei kino aua mea erangi me matua whakaae tona hoa katahi ka ahei kia hanga te taiepa pena. Mehemea he pou he reera, he waea, he pou pou ranei te taiepa ka hanga, me whakatu rawa ki i runga ki te raina rohe o te whenua kaua e neke atu.

- Mehemea ka hanga he taiepa e te tangata nana te whenua, whenua ranei e nohoia ana e ia hei rohe i te whenua, ko te rohe o taua whenua he huarahi nui, a ka whakahaerea e tetahi tangata ke tetahi tikanga e waiho ai e ia taua taiepa hei painga mona, ka tika kia utu ia ki te tangata nana taua taiepa i te moni takoha kia rite ki te kotahi te kau pauna i roto i te rau pauna mo nga moni i pau i te hanganga i taua taiepa, ko aua moni me utu i te wa e waiho ana e ia taua taiepa hei painga mona i ia tau i ia tau; ka tika hoki mana a utu tetahi wahi o nga moni e pau hei whakaora i taua taiepa ina ka pakaru.

- E kore e tika kia whakatokia e te tangata te tataramoa ki te tahataha o nga taiepa wehewehe i te mea kaore ano kia matua whakaaetia e nga tangata na ratou te whenua tu-tata; e kore hoki e tika kia whakatokia he mea pera ki nga tahataha o nga huarahi nui, ki nga wahi rahui, ki nga whenua nui ranei, i te mea kaore i matua whakaaetia e te Kai-tiaki o te Kawanatanga; ko nga tangata katoa e takahi ana i nga tikanga o tenei tekiana ka he, ka taea te whin i a ia kia utu ia i te whaina, kia kaua e neke atu i te *rua tekau pauna*, ka ahei hoki te tangata noho tata ki te tanu i nga awa e keria ana ki te maka atu i aua tataramoa i whakatokia

ra, a ki te tangata i hara e utu nga moni ka pau i runga i taua mahi.

- Mehemea ka hiahda tetahi tangata e noho ana i runga i te whenua tu-tata ki te huarahi nui ki te whakato i etahi rakau hei taiepa tupu, ki te hanga i tetahi taiepa hei tiaki i nga rakau kua whakatokia e ia, ka tika kia mahia e ia, engari me matua whakaae te Rori Poata, Kaunihera ranei, a me mahi ia i te taiepa i runga i nga tikanga ka whakahuatia ki a ia, ko taua taiepa kua e neke atu i te rima putu te mamao atu ki waho o te raina rohe o tona whenua, kua hoki e whakaitia iho te whanui o te huarahi nui i te rua tekau ma-rua putu.

Mehemea ka whakatokia e te tangata nana te taiepa, nga rakau papai, kia tupu ake hei taiepa tuturu, ka tika kia waiho kia tu te taiepa rakau mo nga tan e ono, ki te Rori Poata ki te Kaunihera ranei e whakaroa atu, mehemea ka tika kia whakaroaina te wa, engari kia tupato te tangata nana ki te tiaki i nga rakau kei tupu haere ki te huarahi, kei kino.

TE HANGA HOU I NGA TAIIEPA.

- Mehemea ka ahma kino te taiepa rohe, tetahi wahi ranei, ka tika ki nga tangata o tetahi taha o tetahi taha e utu te mahinga, kia rite tahi nga moni kei utu ki raua.

- Ka whai mana te tangata nana to whenua i tetahi taha o te taiepa rohe te tuku Panui atu ki te tangata nana te whenua i tera taha tonu i a ia hei hoa mona ki te whakaora i te taiepa rohe ina ka pakaru, a mehemea ka hapa i a ia, ka kore ranei ia e tahuri mai ki taua tonu i roto i te wiki kotahi, ka ahei te kai-tonu i reira ki te mahi i taua taiepa pakaru, muri iho ki te tonu i te hawhe o te utu e tika ana kia utua e ia mo taua mahinga.

Mehemea ka wera te taiepa rohe i te ahi ka kino noaiho ranei ki tetahi o nga tangata e noho ana ki tetahi taha ki tetahi taha ranei e mahi ano taua taiepa, kaore he take kia tukua he Panui tonu kia hanga, ka oti i te tangata nana i mahi ka ahei ia i reira ki te tonu i te hawhe o te utu mo taua mea kia homai e te tangata noho tata ki a ia.

Mehemea na te kuare o te tangata i wera ai te taiepa i hinga ai ranei te rakau ki runga ki te taiepa ki taua tangata ano e utu te mahinga houtanga, inahoki nana te he.

- E kore e waiho enei tikanga hei arai i te whakahaere e taea ai te tonu i runga i te tikanga whakawa etahi moni hei utu mo nga taiepa aha ranei i wera i runga i te mahi kuare a te tangata.

NGA MEATANGA NOATU.

- I nga meatanga katoa i te mea ka kiia me utu te tangata i te moni takoha mo te hawhe o nga moni i pau i te hanganga i te taiepa, ka pera ano te whai mana o te tangata ki te tonu i taua moni, ano ko te hawhe o te moni ake tana e tonu ai.

- Ko nga moni katoa ka taea te tonu i runga i nga tikanga o tenei Ture me tonu i nga tangata e kiia ana e tika ana kia utu ratou, a kua tae te panui tonu ki a ratou kia utua te hawhe o nga moni mo te hanganga mo te whakapai ranei i te taiepa, me tonu ranei kia homai e te tangata e haere mai ana ki te whakahoki kupu mo te tonu i puta i runga i nga tikanga o tenei Ture.

Ko nga moni katoa ka tonoa i runga i nga tikanga o tenei Ture ka taea te tonu kia homai e nga tangata e tika ana ki ratou e utu te mahinga o te taiepa.

- Ka taea e tetahi e etahi Kai-Whakawa ranei nga tikanga tautohe, raruraru ranei ka tupu ake i waenganui o nga tangata na ratou nga whenua, nga tangata ranei e noho ana ki runga ki te whenua i runga i te whakahaere i nga tikanga o tenei Ture, ki te Kaiwhakawa e ata whakarongo e whakaoti, ahakoa e puta ke ana ki waho o nga mana kua whakawhiwhia ki a ia. Ka whai mana te KaiWhakawa ki te whakarongo ki te whakaoti i enei mea ara,—

Ki te whakarongo ki te tuhituhi i nga korero ka korerotia ki tona aroaro ki te tuku i te ota hei whakahau kia mahia te taiepa rohe ki te whakapai ranei i te taiepa pera, ki te tuku hoki i te ota hei ki atu ki te tangata kia tangohia te taiepa kia tu ki te rohe tika o nga whenua tu tata:

Ki te whakarite He ahua o te taiepa hei hanga, kia waiho kia tu ana ranei, i runga ranei i te whakaaro o te Kooti ka tika kia hanga, i runga i nga tikanga o tenei Ture:

Whakatau i te ra, i te taima me te ahua whakahaere mo te taiepa ka hanga, me te tangata mana e hanga e tiaki ranei:

Whakatau i te utu tika hei mahinga mo taua taiepa hei whakaora ranei, me te wahi tika o te moni hei utu k ia tangata ki ia tangata.

Ki te kii hoki ki te tangata i he mana e utu nga moni o te whakawa, me wehe ranei ki tetahi e utu tetahi wahi ma tetahi tetahi wahi.

- Ko nga whakawa katoa ka whakahaerea ki te aroaro o te Kai-Whakawa mo runga i nga mea kua oti te

whakaatu ki roto ki te tekighana i runga ake nei, etahi mea raruraru ranei ka ahua rite ki era, me whakahaere katoa i runga i nga tikanga e whakawakia ana i raro i "Te Ture Ateha, 1866," etahi atu Ture ranei e whai mana ana i taua wa mo runga i nga Kooti Whakawa pera.

- E kore e tau nga tikanga o tenei Ture ki runga ki nga whakaaetanga, mahi, aha ranei kua rite, ka whakaaetia ranei a muri ake nei, mo runga i te mahi taiepa, i waenganui o nga tangata e noho tata ana i runga i nga whenua, ki etahi atu tangata ranei.
- Mehemea kua whakaturia, ka whakaturia ranei he taiepa a muri ake nei ki runga ki nga whenua a te Kawanatanga, ka whai mana te Komihana mo nga whenua a te Kawanatanga o te takiwa te ki atu ki aua tangata kia hanga he keeti ki aua taiepa, mana e tohutohu nga wahi hei hanganga ki tana e pai ai hei painga mo nga tangata e haere ana i taua takiwa.
Mehemea ka turi te tangata, ka kore e tahuri ki te mahi i aua keeti i roto i te marama kotahi i muri o te taenga atu o te panui, ka taea ia te whiu kia utu ia i nga moni kua e nui ake i te *rua te kau pauna*, ka whakahaua hoki e te Komihana kia mahia aua keeti a ki taua tangata e utu.
- Ko te tangata e hanga ana i te taiepa i runga i nga tikanga o tenei Ture, ona kai-whakahaere kai mahi ranei, ka whai mana ia mehemea kaore te huarahi e puta atu ai ia i ki runga i tona whenua ake hei haerenga mo nga kau, hoiho, kaata aha ranei, i nga taima tika i te wa e mahia ana te taiepa, ki te haere ki runga ki nga whenua e tu tata ana ki reira mahi ai i nga mea hei whakahaere i taua mahi taiepa:
I nga peratanga katoa kaore he kupu o tenei Ture hei whakamana i te tangata kia haere ki runga ki te whenua mahi ai i te mea pena i te mea e tupu ana te kai, ki roto ranei ki te kaari, wahi e tupu ana nga rakau hua, maara, wahi takaro ranei, erangi me matua whakaae te tangata nana katahi ka tika; e kore hoki e whakamana i te tangata ki te tapahi ki te whakakino ranei i nga rakau hua, engari me matua whakaae katahi ano ka tika.
- Mehemea ka takahia e te tangata nga tikanga kua oti te whakaatu i roto i te tekighana i runga ake nei, ka tika kia utua te tangata nana nga mea i whakakinongia, ki te tangata nana i takahi te ture e utu.
- I runga i te tonono a te tangata kia utua nga mea i mate, ka tika kia tamanatia e te Kai-Whakawa te tangata i hara kia haere mai ia ki tona aroaro ko te wahi e tu ai te Whakawa me tuhi ki roto ki te hamene, na hei te taenga mai o te tangata—o nga tangata ranei i hara, ka kore ranei e tae mai erangi ka oati te tangata nana i hoatu te hamene kia mohiotia ai kua tae taua hamene, hei reira me whakarongo e te Kai-Whakawa i nga korero o te kai-whakapae ka whakataua ai i te moni tika hei utu ki a ia, ka ahei taua Kai-Whakawa te oati i te kai-whakapae me ana kai whakatikatika, ki taua KaiWhakawa hoki e whakarite i nga moni e tika ana hei utu mo te whakawakanga.
Ko nga moni ka whakataua e te Kooti ka taea te tonono i runga i te hamene kirimina.
- Ka whai mana te tangata nana te whenua i rihi atu ki te tangata ke kia haere mai ki te whakahoki kupu i roto i te Kooti ina, tamanatia taua tangata mo tetahi mea i takahia e ia.
- Ko nga Ture katoa kua oti te Whakahua ki roto ki te Apiti C., i raro iho nei, kua whakahoretia inaianei.

Nga Apititanga.

Apiti A. TE AHUA O TE TAIEPA TIKA.

- Te taiepa pou-reera, ko te tiketike kua e iti iho i te 4 putu, me rakau kaha, kia u ki te whenua, kua e neke atu i te 9 inihi i waenganui o ia reera o ia reera, i runga ake hoki te whenua, ko nga pou kua e neke atu i te 8 putu me to 6 inihi te mataratanga atu tetahi i tetahi.
- Te taiepa nui, tika, me hanga ki te perengi (papa), kua e iti iho i te 4 putu te iketike, kua hoki e neke atu i te 4 inihi i waenganui o nga perengi.
- Tetahi taiepa perengi, e 4 putu e 3 inihi te tiketike, me nga pou, kia rua nga reera, me pou pou pera me te taiepa Maori erangi me neera i nga rakau.
- Tetahi taiepa waea, ko nga rakau hei pou me mea kaha, me rino ranei, kia u rawa ki te whenua, kua e neke atu i te 9 putu te mataratanga atu o nga pou tetahi i tetahi, ko te waea mo runga ko te Nama 4, kia kua e iti iho i te 4 putu i runga ake i te whenua; ko nga waea mo raro iho kua e mama ake i te Nama 6. Ko te whanui o te waea o runga o te mea i raro iho kua e neke ake i te kotahi putu, ko nga mea i raro iho kua e neke atu i te 6 inihi. Ka pai ano te oneone ina hanga paitia hei whakakapi i te waea o raro rawa, kia toru inihi i raro iho o te waea whakamutunga; e pia ana ano te rakau hei reera mo runga.
- Tetahi pakitara, me hanga ki te oneone kia u rawa, kua e iti iho i te 4 putu me te 6 mihi te tiketike.
- Te taiepa tupu, kua e ite iho i te 4 putu te tiketike, me mea pai kei puta te kau. Ko nga taiepa tataramoa me kotikoti ia tau i ia tau kia pai ai.

- Te taiepa he maha nga mea pera e tu ana, ara te tataramoa aha ranei, kia 4 putu te tiketike.
- Te awa, he mea kerī, kaua e iti iho i te 3 putu te whanui kia 2 putu te hohonu, me hanga a runga ki te oneone me nga waea kaua e iti iho i te 3 putu me te 6 inihi te tiketike, me whakamaro nga waea, kaua e iti iho i te 8 inihi te whanui o te haere o nga waea, kia 6 inihi te waea o raro i runga ake i te whenua, ko nga pou pou rino kia 9 putu te mataratanga atu tetahi i tetahi.
- He awa, awa kerī, awa wai ranei kaua e iti iho i te 7 putu te whanui o runga kia 4 putu te whanui o raro, kaua e iti iho i te 3 putu te whanui o raro, kaua e iti iho i te 3 putu i te 6 inihi te hohonu, e rere ana te wai i roto; tetahi taiepa ahua penei ano i tetahi taha i tetahi taha o te awa, kaua e iti iho i te 9 inihi te mataratanga atu o te taiepa oneone i nga tahataha o te awa, kaua hoki e iti iho i te 2 putu te tiketike i runga ake i te whenua.
- Taiepa oneone kaua e iti iho i te 33 inihi a raro, kia 18 inihi i runga; ko te paripari kaua e iti iho i te 26 inihi i runga ake i te whenua, me kerī he awa ki tetahi taha ki tetahi taha kia 9 inihi te hohonu, kia toru hoki nga waea kia 9 inihi, me whakamaro katoa; ko te tino tiketike o te taiepa kaua e iti iho i te 39 inihi i runga ake i te whenua.
- Taiepa oneone kaua e iti iho i te 16 inihi i runga ake i te whenua, kia 4 nga waea ki runga, me hanga hoki he awa ki tetahi taha ki tetahi taha kaua e iti iho i te 9 inihi te hohonu; ko te tino tiketike o te taiepa kaua e iti iho i te 39 inihi i runga ake i te whenua.
- Te taiepa Marikena, kia wha nga rakau nunui me whakatakoto whakawhiti tetahi ki runga ki tetahi, kaua e iti iho i te 4 putu me te 6 inihi i runga ake i te whenua.
- Te taiepa pou pou Maori, kia u ki te whenua, kaua e iti iho i te 4 putu i te 6 inihi te tiketike.
- Te taiepa ponga, me pou pou ki te whenua kia 2 putu kia 6 inihi ki roto ki te oneone, kaua e iti iho i te 6 inihi te tiketike, kaua e neke atu i te 5 inihi te tu o nga ponga.
- Ko te taiepa hei hanga ki te whenua repo me awa, kaua e iti iho i te 6 putu te whanui kia 2 putu te hohonu, me hanga hoki he pari eneone ki runga kia 3 putu te tiketike, me etahi pou kaua e iti iho i te 4 putu te tiketike, kia 9 putu te mataratanga atu tetahi i tetahi, me nga reera waea ranei kaua e iti iho i nga mea e toru kia kotahi ranei me nga reera e wha, me pou ranei me nga waea e 7, mehemea ka waiho ko te awa anake kaua he oneone kia 4 putu kia 6 inihi te tiketike o nga pou, kaua e iti iho a te 9 putu te mataratanga o nga pou i te mea he reera, kia 8 putu mehemea he waea, ki i 2 putu te hohonu o nga pou ki te whenua.

Kaua e whakaturia ki nga Taone.

- He awa, kaua e iti iho i te 3 putu te whanui me paripari oneone, me nga ahua pera kua korerotia i runga ake nei i. ia taha o te awa, kia 5 putu kia 6 inihi te tiketike timata mai i raro o te awa, kia 3 putu kia 6 inihi i runga ake i te wheaua.
- He paripari, awa ranei, kaua e iti iho i te 4 putu i te 6 inihi te tiketike, me mea kaha, me hanga ki te oneone nga tahataha, kia 3 putu kia 6 inihi te whanui o raro, me te awa kaua e iti iho i te 3 putu te whanui kia 2 putu te hohonu i ia taha o taua paripari.

Apiti B. PANUI TONO KIA HANGA HE TAIEPA.

KIA, tangata e noho ana ki te whenua [te tangata nana ake ranei te whenua, kai rihi ranei, kai whakahaere rauei] o [me whakaatu i konei te whenua tu tata.]

Whakarongo mai, e hiahia ana ahau kia mahia he taiepa wehewehe taiepa wehe ranei i waenganui [whakaaturia i konei te ahua o nga whenua] me hanga rawa inaianei (t ko mai o te o nga ra o, 18), ko taua taiepa kia penei te ahua [whakaaturia i konei].

I tubia i tenei te o nga ra o, 18.

A.B.

Tangata e noho ana [tangata nana, kai-rihi Kai whakahaere ranei a, &c.

Apiti C. RARANGI O NGA TURE KUA WHAKAKAHOEETIA.

(1.) Ture a te Kawana me te Whare o Runga o Niu Tireni.

Paramete VIII., 1847, No. 8.—He Ture Whakahau i te mahi Taiepa whenua.

(2.) Ture o te Paremete.

1874, No. 85.—Te Ture Taiepa o nga Porowini, 1874.

(3.) Nga Ture o te Porowini o Akarana.

Paremete II., 1855, No. 5.—He Ture hei whakahaere tikanga me te mahi Taiepa ki te Porowini o Akarana.

Paremete XXIX., No. 23.—Te Ture Taiepa, 1855, Ture Whakatikatika, 1874.

Paremete XXIX., No. 24.—Te Ture Whakatarewa i nga Ture Taiepa, 1874.

(4.) Nga Ture o te Porowini o Taranaki.

Paremete VIII., No. 3.—Te Ture Tataramoa, 1859.

Paremete XVI., No. 4.—Te Ture Tataramoa, 1868.

Paremete XXIV., No. 5.—Te Ture Taiepa, 1875.

Paremete XXIV., No. 5.—Te Ture Tataramoa, 1868, Whakatikatika, 1875.

(5.) Nga Ture o te Porowini o Haku Pei.

Paremete XXI., No. 2.—Te Ture Taiepa, 1874.

Paremete XXII., No. 2.—Nga Ture Taiepa Whakamana, 1874, Whakahaere, 1875.

(6.) Nga Ture o te Porowini o Poneke.

Paremete XV., No. 10.—Te Ture Taiepa, 1867.

Paremete XXII., No. 9.—Te Ture Taiepa, 1872.

(7.) Nga Ture o te Porowini o Wakatu.

Paremete VIII., No. 2.—Te Ture Taiepa Tataramoa o Wakatu, 1861.

Paremete IX., No. 6.—Te Ture Taiepa, 1862.

Paremete X., No. 3.—Te Ture Taiepa Takiwa, 1863.

Paremete XIV., 1866, No. 2.—Te Ture Whakatikatika i te Ture Taiepao 1862, Ac.

(8.) Nga Ture o te Porowini o Marlborough.

Paremete VII., No. 2.—Te Ture Taiepa o Marlborough, 1863.

Paremete XV., No. 2.—Te Ture Whakatikatika i te Ture Taiepa, 1866.

(9.) Nga Ture o te Porowini o Canterbury.

Paremete XIX., 1861, No. 3.—Te Ture Tataramoa.

Paremete XIV., No. 3. Paremete XXXVII., No. 8.—Te Ture Taiepa o Canterbury, 1872.

(10.) Te Ture o te Porowini o Westland.

Paremete III., No. 1.—Te Ture Taiepa, 1872.

(11.) Te Ture o te Porowini o Otagou.

Paremete XXX., No. 366.—Te Ture Taiepa, 1866.

(12.) Nga Ture o te Porowini o Southland.

Paremete XII., No. 73.—Te Ture Taiepa, 1866.

Paremete XX., No. 6.—Te Ture Taiepa, 1866, Ture Whakatikatika, 1868.

HE TURE hei whakarite mo te whakanohonoho i etahi Maori i roto i te Takiwa o Waikato.

Notemea ko etahi iwi me etahi tangata o te iwi Maori i noho i mua i runga i etahi whenua, a no ratou ano aua whenua, e takoto ana i roto i te takiwa, wahi ranei e mohiotia ana ki te ingoa o Waikato; ko aua hunga i uru ki roto ki te whawhai ki a te Kuini, na ko aua whenua i tangohia e te karauna i runga i nga tikanga pera o te "Ture Whakanohonoho Kainga i Niu Tireni 1863" me era Ture whakatikatika, whakaora i reira: Na notemea ko etahi o aua iwi, me aua tangata kua hoki mai ki to ratou piri-pono ki a te Kuini, me etahi ano e hiahia ana kia hoki pera mai, na e tika ana kia whai mana te Kawana ki te whakarite whenua hei kainga hei nohoanga mo ratou, i roto i era wahi o aua whenua e takoto kore hoko ana kaore ano ranei kia tukuna:

No Reira ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremata, i runga i tona mana, penei me tenei;—

- Te ingoa poto o tenei Turei ko "Te Ture mo nga Whenua Raupatu (Waikato), 1880."
- E kore tenei Ture e pa ki nga whenua kua oti ake nei te kara-ati e te Karauna, e takoto ana ranei i raro i tetahi whakaritenga, mahinga ranei a te ture e kore hoki e pa ki nga whenua kua oti te whakarite i raro i te tahi Ture i tu i mua mo te tahi tikanga ake, kua oti ranei te whakatau i raro i te Ture mo tetahi ritenga tiaki.
- Ki te mahara te Kawana he tika, mana e rahui ia wa ia wa i runga i te panui ki roto ki te *Kahiti o Niu Tireni*, era whenua e ma-haratia ana e ia he tika kia peratia, i roto i nga whenua i te Teparā e mau iho nei. E kore e ahei te whakarite i tetahi whenua rahui penei i te pahuretanga o nga tau e rua i muri i te mananga o tenei Ture: I nga peratanga katoa me whakatakoto ki te aroaro o te Paremata i roto i nga ra tekau ki wha i muri mai o te timatanga, tetahi puka-puka whakaatu i nga whenua kua rahuitia me nga ingoa o nga tangata mo ratou te whenua.
- Mana e karaati ia wa, ia wa, etahi wahi e maharatia ana e ia he tika o roto i aua whenua e rahuitia ana pera ki ona tangata o te iwi Maori e tino marama ana ki a ia i uru ki roto ki te whawhai a i whakaae i muri iho ki te mana o te Kuini; Mana ranei i runga i te warati tuku i raro i tona ringa, e wehe i etahi wahi e maharatia ana e ia he tika, i roto i aua whenua e rahuitia ana pera, hei oranga mo aua tangata.
- I nga takiwa katoa e wehe ana te Kawana i tetahi whenua hei oranga mo etahi tangata o te iwi Maori i raro i te tikanga i runga nei i runga i te warati a tona ringa, e ahei ana ia ki te whakatakoto ki roto ki taua warati, ki tetahi ranei i muri iho i nga tikanga me nga here hei apititanga atu, a ka ahei ana ia i muri ki te karaati i aua wahi.
- Ko ia karaati e kiia ana kia mahia e te Kawana i raro i nga tikanga o tenei Ture e taea ana te tuku i raro i aua tikanga me aua here i runga i tana e mahara ana he tika; erangi me mau i raro i aua tikanga katoa te noho tuturu ki runga ki te whenua.
- Ka ahei te Kawana ia wa, ia wa ki te karaati whenua i raro i nga whenua kua rahuitia pera hei tunga wharekura, ko aua whenua me karaati atu ki tetahi apiha, hunga apiha ranei, ki etahi tangata noa iho ranei ki o ratou uri me a ratou tukunga iho ranei i runga i te tikanga tiaki mo aua tunga.

Teparā.

KATOA tera poraka whenua e takoto ana i roto i te rohe timata atu i Pukorokoro i roto i te Kokomtanga o Hauraki; haere atu i reira whare-te-tonga i tetahi raina tika ki Hapua kohe; haere atu i tetahi raina tika ki te taumata o Pukemoremore; haere atu i tetahi raina tika ki te taumata o Maungakawa; haere atu i tetahi raina tika ki Puke-kura; haere atu i tetahi raina tika ki Orakau; haere atu i tetahi raina tika ki te wahi e tata rawa ana o te awa o Punui; haere atu ki te awa o Punui ki tona tutukitanga ki te awa o Waipa; haere atu i reira ki tetahi raina tika ki te taumata o Pirongia; haere atu i tetahi raina tika ki te taha o te awa o Waitetuna e tata mai ana ki reira haere tonu ki te awa o Waitetuna tae noa ki te puau o te awa i Whangaroa ka haere tonu ki te tahataha o te wai puta noa ki te moana i te kurae o "Waikato; haere atu i reira ki te awa o Waikato tae atu ki te awa o Maungatawhiri haere tonu i te awa o Maungatawhiri tae noa ki te Huarahi Nui o Akarana ki Waikato haere atu i reira ki taua rori tae nos ki te Razor-back Redoubt (Pa hoia i te Pari o te Ari); haere atu i reira ki te rohe o te hokonga i Rama Rama me Hunua ki te awa o Wairoa; tika atu i reira ki te awa o Wairoa tae atu ki te rohe ki te Marangai-marake o te whenua o te iwi o Kowhairiki haere atu i reira ki te taumata o te maunga o Wharekaka, haere tonu ki runga i te maunga tae atu ki te Surrey Redoubt (Tuahu) haere atu i reira ki te raina tika tae noa ki te timatanga mai.

Whakawhaititanga.

Ingoa.

Matua korero.

- Ingoa Poto.
- Nga whenua e kore tenei Ture e whai mana ki runga.
- Ka ahei Te Kawana te rahui whenua.
- Ka ahei Te Kawana te karaati whenua, ki etahi Maori.
- Ka ahei Te Kawana te wehe whenua i runga i te warati.
- Me whakauru te tikanga here ki roto ki nga karaati.
- Nohoanga ki runga ki te whenua. Teparu.

HE TURE hei whakarite mo te whakanohonoho i etahi Maori i roto i te Takiwa o Waikato.

Notemea ko etahi iwi me etahi tangata o te iwi Maori i noho i mua i runga i etahi whenua, a no ratou ano aua whenua i runga i a ratou tikanga maori, i roto i te takiwa, wahi ranei e mohiotia ana ki te ingoa o Waikato; ko aua hunga i uru ki roto ki te whawhai ki a te Kuini, na ko aua whenua i tangohia e te Karauna i runga i nga tikanga pera o te "Ture Whakanohonoho Kainga i Niu. Tireni 1863" me era atu Ture whakatikatika, whakaora i taua Ture: Na notemea ko etahi o aua iwi, me aua tangata kua hoki mai ki to ratou piri-pono ki a te Kuini, me etahi ano e hiahia ana kia hoki pera mai, na e tika ana kia whai mana te Kawana ki te whakarite whenua hei kainga hei nohoanga mo ratou, i roto i era wahi o aua whenua e takoto kore hoko ana, kaore ano ranei kia tukuna:

No Reira ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremata, i runga i te mana o taua Runanga, nga ritenga kua tuhia i raro nei:—

- Te ingoa poto o tenei Ture ko "Te Ture mo nga Whenua Raupatu Waikato, 1880."
- E kore tenei Ture e pa ki nga whenua kua oti ake nei te karaati e te Karauna, e takoto ana ranei i raro i tetahi whakaritenga, mahinga ranei a te ture, e kore hoki e pa ki nga whenua kua oti te whakarite i raro i tetahi Ture i mana i mua mo tetahi tikanga ake, kua oti ranei te whakatahi i raro i te Ture mo tetahi ritenga tiaki.
- Ka ahei te Kawana i ia wa, i ia wa e mahara ana ia e tika ana, ki te rahui i runga i te panui ki roto ki te *Kahiti o Niu Tireni (New Zealand Gazette)*, era o nga whenua i roto i te Teparu kua apititia nei, e whakaaro ana ia e tika ana kia peratia. Engari i nga peratanga katoa me whakatakoto ki te aroaro o te Paremata i roto i nga ra tekauma-wha i muri mai i te ra timatanga, tetahi pukapuka whakaatu i nga whenua kua rahuihia, nga ingoa o nga tangata mo ratou te whenua, me nga tikanga i whakatakotoria i runga i aua whenua.
- E kore e ahei te whakarite i tetahi whenua rahui penei i te pahuretanga o nga tau e rua i muri i te mananga o tenei Ture.
- Ka ahei te Kawana ia wa, ia wa, te karaati i roto i aua whenua kua rahuihia peratia, etahi wahi e maharatia ana e ia e tika ana ki nga tangata o te iwi Maori ki o ratou uri ranei, e tino mohiotia ana e ia i uru ki roto ki te whawhai, a i whakaae i muri iho ki te mana o te Kuini; Ka ahei ano ranei ia i runga i te warati tuku i raro i tona ringa te wehe, i roto i aua whenua kua rahuihia peratia, era o nga wahi e whakaarohia ana e ia e tika ana hei oranga hei nohoanga mo aua tangata.
- I nga takiwa katoa e wehea ketia ana e te Kawana tetahi whenua hei oranga mo etahi tangata o te iwi Maori i raro i te tikanga o te tekiona i runga ake nei, i runga i te warati tuku i raro i tona ringa, e ahei ana ia ki te whakatakoto tikanga here ranei ki roto ki taua warati, ki tetahi warati ranei e tuhia ana i muri iho, a ka ahei ano ia i muri iho ki te karaati i aua wahi.
- Ko nga karaati katoa e mana ai te Kawana te whakaputa i raro i nga tikanga o tenei Ture, hei Karaati here anake, i te hoko i te tuku pehea ranei.
- Mehemea ka mutu te noho o nga tangata o roto o te karaati o ratou uri ranei, ki runga ki taua whenua hei kainga mo ratou mo nga tau e rua, ka ahei te whakaputa i tetahi Ota o te Kaunihera whakakore i taua karaati, a ki te panuitanga o taua Ota i roto i te *Kahiti o Niu Tireni (New Zealand Gazette)* ka kore rawa atu te mana o taua karaati, ano kua whakakorea i runga i nga tikanga o te Ture, a ka hoki taua whenua i

karaatitia ra ki te Karauna.

Tepara.

KATOA tera poraka whenua e takoto ana i roto i te rohe timata atu i Pukorokoro i roto i te Kokomotanga o Hauraki; haere atu i reira whaka-te-tonga i tetahi raina tika ki Hapua kohe; haere atu i tetahi raina tika ki te taumata o Pukemoremore; haere atu i tetahi raina tika ki te taumata o Maungakawa; haere atu i tetahi raina tika ki Pukekura; haere atu i tetahi raina tika ki Orakau; haere atu i tetahi raina tika ki te wahi e tata rawa ana o te awa o Puniu; haere atu ki te awa o Puniu ki tona tutukitanga ki te awa o Waipa; haere atu i reira ki tetahi raina tika ki te taumata o Pirongia; haere atu i tetahi raina tika ki te taha o te awa o Waitetuna e tata mai ana ki reira haere tonu ki te awa o Waitetuna tae noa ki te puau o te awa i Whaingaroa ka haere tonu ki te tahataha o te wai puta noa ki te moana i te kurae o Waikato; haere atu i reira ki te awa o Waikato tae atu ki te awa o Maungatawhiri haere tonu i te awa o Maungatawhiri tae noa ki te Huarahi Nui o Akarana ki Waikato haere atu i reira ki taua rori tae noa ki te Razor-back Redoubt (Pa hoia i te Pari o te Ari); haere atu i reira ki te rohe o te hokonga i Rama Rama me Hunua ki te awa o Wairoa; tika atu i reira ki te awa o Wairoa tae atu ki te rohe ki te Marangai-ma raki o te whenua o te iwi o Kowhairikihaere atu i reira ki te taumata o te maunga o Wharekawa, haere tonu ki runga i te maunga tae atu ki te Surrey Redoubt (Tuahu) haere atu i reira ki te raina tika tae noa ki te timatanga mai.